

FÓRUM ARCHIVÁROV

ROČ. XIX. č. 3

JÚL - SEPTEMBER 2010

Aktuálny stav štátnych archívov a pripravované znižovanie počtu ich zamestnancov

V súvislosti s pripravovaným znižovaním počtu zamestnancov v štátnych organizáciách pripravil Odbor archívov v spolupráci s oddelením podpory verejnej správy odboru aplikácií SITB komplexnú informáciu pre ministra vnútra Daniela Lipšica s názvom Konceptia rozvoja štátnych archívov zriadených Ministerstvom vnútra SR podľa zákona č. 395/2002 Z. z. o archívoch a registratúrach a o doplnení niektorých zákonov do roku 2010 (s výhľadom do roku 2015) – aktuálny stav štátnych archívov. Informácia bola vypracovaná 12. 8. 2010 a po schválení GR SVS Ing. Jozefom Liškom bola zaslaná do kancelárie ministra vnútra.

Okrem toho prebiehali intenzívne rokovania nového generálneho riaditeľa sekcie verejnej správy Ing. Jozefa Šimka s riaditeľom odboru archívov s cieľom minimalizovať dopady očakávaného znižovania stavu zamestnancov na sústavu štátnych archívov zriadených ministerstvom vnútra.

Z dôvodov informovanosti archívnej obce predkladáme obsah informácie v úplnom znení vrátane príloh.

Informácia pre ministra vnútra

k materiálu:

Konceptia rozvoja štátnych archívov zriadených Ministerstvom vnútra SR podľa zákona č. 395/2002 Z. z. o archívoch a registratúrach a o doplnení niektorých zákonov do roku 2010 (s výhľadom do roku 2015) – aktuálny stav štátnych archívov

1. ÚVOD

Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky ako ústredný orgán štátnej správy na úseku archívov je podľa zákona č. 395/2002 Z. z. o archívoch a registratúrach zriaďovateľom desiatich štátnych archívov s 37 pobočkami ako zariadení bez právnej subjektivity. Úlohy na úseku archívov vrátane štátnych archívov podľa čl. 44 ods. 2 písm. g) nariadenia Ministerstva vnútra Slovenskej

republiky č. 57/2007 o organizačnom poriadku v znení nariadenia č. 61/2009 plní sekcia verejnej správy. Plnenie úloh zabezpečuje Odbor archívov sekcie.

Najväčšia a najdôležitejšia časť archívneho dedičstva je uložená práve v štátnych archívoch, ktoré spravujú archívne dokumenty pochádzajúce z činnosti verejnej správy z predchádzajúcich stáročí. V súlade s ustanoveniami zákona aj dnes vykonávajú predarchívnu starostlivosť, preberajú, sprístupňujú, ochraňujú a umožňujú prístup k archívnym dokumentom pochádzajúcim z činnosti orgánov verejnej správy ako aj ďalších pôvodcov ustanovených všeobecne záväznými právnymi predpismi, najmä z oblasti hospodárskeho života. Štátne archívy svojím postavením a úlohami majú nenahraditeľný význam v živote každej demokratickej spoločnosti. Plnia nezastupiteľnú úlohu ako východisko zachovania informačnej kontinuity rozhodovacích procesov vo verejnom sektore a súčasne sú významnou súčasťou národného kultúrneho dedičstva.

K primárnym úlohám ministerstva na úseku archívov patrí vypracovávanie koncepcie rozvoja archívov, preberania, sprístupňovania a ochrany archívnych dokumentov.

Analýza stavu štátnych archívov už koncom roku 2000 ukázala, že vplyvom dlhodobých deficitov v zabezpečovaní ich rozvojových potrieb nie sú vytvorené personálne, priestorové, technické ani prevádzkové podmienky pre plnenie všetkých povinností, ktoré ministerstvu vnútra ukladá zákon. Vážnosť situácie si uvedomila aj **vláda SR, ktorá v roku 2003 svojím uznesením č. 1201/2003 schválila „Koncepciu rozvoja štátnych archívov zriadených Ministerstvom vnútra SR podľa zákona č. 395/2002 Z. z. o archívoch a registratúrach a o doplnení niektorých zákonov do roku 2010 (s výhľadom do roku 2015)“** (ďalej len „koncepcia“) ako dlhodobý plán obsahujúci úlohy na odstránenie nevyhovujúceho stavu štátnych archívov formou systémových opatrení, postupov a projektov; ich prostredníctvom sa mal dosiahnuť jej základný cieľ – vybudovať do roku 2015 štátne archívy tak, aby mohli v plnom rozsahu plniť úlohy vyplývajúce zo zákona č. 395/2002 Z. z. a z medzinárodných záväzkov Slovenskej republiky na úseku archívnictva – najmä komplexne zabezpečiť systematické preberanie a sprístupnenie čo najväčšieho počtu archívnych súborov a umožniť prístup k informáciám obsiahnutým v archívnych dokumentoch a k archívnemu informačnému systému a ochranu archívneho dedičstva.

Koncepciou navrhnuté opatrenia zakladali v rokoch 2005 – 2015 nároky na štátny rozpočet ročne 350 mil. Sk, z toho kapitálových výdavkov 80 mil. Sk.

Bodom C.3. citovaného uznesenia vláda ministromi vnútra uložila uplatňovať do rozpočtovej kapitoly zvýšenie počtu zamestnancov finančných prostriedkov vcelku na zabezpečenie opatrení, postupov a projektov uvedených v koncepcii.

Podľa bodu C.5. uznesenia predložil minister vnútra 4. júla 2007 priebežné vyhodnotenie plnenia opatrení, postupov a prípravy projektov uvedených v koncepcii. V informácii sa konštatoval ako najväčší nedostatok rokov 2004 – 2006 dlhodobý deficit vo financovaní potrieb štátnych archívov ako pretrvávajúci a prehľbujúci sa aj po schválení koncepcie. Situácia sa nezmenila ani v rokoch nasledujúcich a v zásade pretrváva dodnes. Skutočný stav čerpania výdavkov v rokoch 2004 – 2010 ďaleko zaostáva za schválenou koncepciou (**Príloha 1 – Štátne archívy – kvantifikácia počtu zamestnancov a finančných prostriedkov v rokoch 2004 – 2010**).

2. AKTUÁLNY STAV

2. 1. Ľudské zdroje

Jednou zo základných podmienok na skvalitnenie vykonávania odborných činností bola požiadavka zvýšenia počtu odborných zamestnancov o 187 osôb (106 v štátnej službe a 81 vo verejnom záujme).

Táto požiadavka splnená nebola. Naopak! Od roku 1990 klesol počet pracovníkov v štátnych archívoch z 502 na 401. V roku 1990 bolo v dnešných štátnych archívoch 502 zamestnancov; tento ich početný stav sa postupne administratívne znižoval, v rokoch 2004 – 2006 o 24 zamestnancov, v roku 2007 v schválenom rozpočte bolo systemizovaných pre ne už len 440 funkčných miest.

Toto zníženie je o to paradoxnejšie, že na niektorých úsekoch štátnej správy, ako aj v súdnictve, počty zamestnancov rástli. Ale archívy, ktoré okrem rozhodovania a výkonu archívnych odborných činností, poskytujú aj podklady k rozhodnutiam orgánov verejnej správy, a často aj súdov, museli prepúšťať zamestnancov.

V súvislosti s plnením úlohy C.15. uznesenia vlády SR č. 856/2006 o znížení 20% plánovaného počtu zamestnancov v štátnych rozpočtových organizáciách došlo k ďalšiemu zníženiu počtu zamestnancov na súčasných 401 v roku 2010 oproti vládou schválenej koncepcii počítajúcej v roku 2010 s počtom 639. V konečnom dôsledku tak došlo k poklesu stavu zamestnancov v štátnych archívoch o 37,25 %, čím je maximálne sťažený až ohrozený výkon ich základných činností.

2. 2. Predarchívna starostlivosť

Štátne archívy vykonávajú predarchívnu starostlivosť u 26 531 pôvodcov registratúr. Ich povinnosťou je vstupovať už do procesu formovania budúcich archívnych fondov schvaľovaním interných aktov pre správu registratúry, schvaľovaním návrhov na vyradenie registratúrnych záznamov, ako aj metodicko-inštruktážnou činnosťou. A samozrejme kontrolovať dodržiavanie ustanovení zákona výkonom štátneho odborného dozoru.

2.3. Nárast množstva prevzatých archívnych dokumentov versus pokles počtu zamestnancov

Od roku 1990 štátne archívy prevzali do svojej správy vyše 20 bežných km archívnych dokumentov za postupného zníženia stavu zamestnancov o 101. V súčasnosti spravujú štátne archívy približne 187 500 bežných metrov archívnych dokumentov. Jeden archivár spravuje priemerne 603 bm archívnych dokumentov, namiesto optimálnych 250 – 300 bm.

Zásadným dôsledkom zníženia počtu zamestnancov je tak spomalenie sprístupňovacích prác. V štátnych archívoch sa stále nachádza približne 30% nesprístupnených archívnych súborov.

2. 4. Umožňovanie prístupu – správna agenda a štúdium v archívoch

Pre obdobie od roku 1990 a v podstate dodnes je charakteristický enormný nárast požiadaviek fyzických osôb a právnických osôb najmä v súvislosti s reštitučnými a rehabilitačnými konaniami. Tak napríklad ešte v minulom roku archívy vydali vyše 28 441 potvrdení, výpisov a odpisov úradných listín a vybavili 19 500 dožiadaní, čo je porovnateľné s výkonom správnej agendy ústredného orgánu štátnej správy. Okrem toho predkladali archívne dokumenty na štúdium aj odbornej i laickej verejnosti. Archívy navštívilo 6 288 bádateľov (dvakrát viac ako v roku 1990), ktorí uskutočnili 16 416 bádateľských návštev.

2. 5. Priestorové zabezpečenie archívov

Požiadavky na objekty archívov ustanovené všeobecne záväznými predpismi sú také náročné, že ich dodržanie je možné iba pri výstavbe nových účelových archívnych budov alebo pri rozsiahlych a nákladných rekonštrukciách. Dnes ich spĺňa iba minimálny počet objektov, v ktorých sú umiestnené štátne archívy!

V ostatnom desaťročí ministerstvo rieši priestorové potreby štátnych archívov spravidla rekonštrukciami existujúcich budov, rekonštrukciou prenajatých alebo kúpených budov na archívne účely. Ide o riešenia ad hoc v závislosti od miery akútности problému a množstva dostupných finančných prostriedkov. Spravidla ide aj o riešenia dočasné; z tohto pohľadu je najmarkantnejšia situácia Archívu hlavného mesta SR Bratislavy. Návrh na začatie obstarávania stavby jeho účelovej budovy schválila vláda SR uznesením č. 559/2006 s predpokladaným ukončením stavby v roku 2010. Archív je dnes umiestnený v nevhodných náhradných priestoroch.

Zlé priestorové podmienky štátnych archívov sú príčinou viacerých principiálnych problémov vrátane zlých klimatických a pracovných podmienok. Z hľadiska preberania archívnych dokumentov je to vyčerpanie ich ukladacích kapacít. Dnes štátne archívy evidujú cca 17 250 bežných metrov archívnych dokumentov uložených stále u pôvodcu!

2. 6. Ochrana archívnych dokumentov

Zabezpečenie ochrany archívnych dokumentov konzervovaním a reštaurovaním je z hľadiska kapacít a možností, tak personálnych ako aj technických, pre potreby všetkých 47 pracovísk štátnych archívov a množstva spravovaných archívnych dokumentov nedostatočné. Vybudované sú iba dve špecializované pracoviská schopné zabezpečiť konzervovanie a reštaurovanie klasických archívnych dokumentov, aj to iba v limitovanom rozsahu.

Na vyhotovovanie kópií archívnych dokumentov – mikrofilmov a fotografií – sú, okrem Slovenského národného archívu, štandardne vybavené fotografické dielne iba v dvoch štátnych archívoch – v Levoči a Nitre.

Osobitným problémom je potenciálne preberanie, uchovávanie a ochrana elektronických archívnych dokumentov. Štátne archívy nemajú zatiaľ na túto problematiku žiadneho odborníka ani technické možnosti a zariadenia.

Špecifickým problémom je fyzický stav archívnych dokumentov vyhotovených na kyslom papieri podliehajúcom samodegradácii vplyvom kyslosti; z celkového množstva cca 187 500 bm archívnych dokumentov je na ňom cca 150 000 bm (okolo 80 %). Ďalšie zhoršenie fyzického stavu je dôsledkom aj nevhodných klimatických pomerov v depotoch archívov. Takéto množstvo archívnych dokumentov je možné konzervovať len s využitím masových konzervačných deacidifikačných metód. Štátne archívy – ani Slovenská republika – nemajú na tieto účely ani technické ani personálne vybavenie.

Slovenská republika nie je v pozícii, aby mohla budovať viacero centier komplexne zabezpečujúcich činnosti na úseku ochrany kultúrneho dedičstva uloženého v jej pamäťových a fondových inštitúciách. Za optimálne riešenie, tak z hľadiska vecného, ale hlavne racionálneho využitia dostupných finančných zdrojov, tak štátneho rozpočtu ako aj z OPIS-u, ministerstvo považuje vybudovanie jedného Integrovaného kompetenčného (konzervačného) centra v Slovenskej národnej knižnici v Martine, detašované pracovisko Vrútky (IKC SNK), ktoré by slúžilo aj na masovú ochranu archívnych dokumentov na kyslom papieri (*Uznesenia vlády SR č. 766/2002 k Programu záchrany, stabilizácie a konzervovania tradičných nosičov informácií v SR, č. 943/2007 k návrhu Stratégie rozvoja slovenského knihovníctva na roky 2008 – 2013 a č. 178/2010 k vecnému, časovému a finančnému harmonogramu prevádzky technologického zariadenia na masovú deacidifikáciu ohrozených dokumentov v knižniciach a archívoch*).

2. 7. Informatizácia odborných archívnych činností

V porovnaní s obdobím prijímania koncepcie môžeme konštatovať, že každý štátny archív má prístup na internet, používa elektronickú poštu, môže používať isté množstvo špecializovaných programov. Avšak už nie je možné vysloviť pozitívne konštatovania týkajúce sa úrovne ich vybavenia zastaralou výpočtovou technikou, prípadného sieťového prepojenia, digitalizačných možností, ukladacích kapacít a prezentačných možností na internete.

Zákon ukladá štátnym archívom povinnosť viesť archívny informačný systém – súbor informácií o archívnych dokumentoch zapísaných v evidencii archívneho dedičstva, o ich uložení, obsahu a prístupe k nim vrátane archívnych pomôcok.

Komplexná informatizácia odborných archívnych činností má vytvoriť archívom podmienky na umožňovanie on-line prístupu verejnosti k informáciám o archívnych dokumentoch (archívne pomôcky) a informáciám z nich (časti obsahu, úplného znenia textov) formou digitálnych kópií na

archívnych portáloch, ako aj poskytovanie niektorých on-line služieb – preberanie a správu elektronických archívnych dokumentov.

3. NAVRHOVANÉ RIEŠENIA

Ministerstvo vnútra SR musí v najkratšom možnom čase, napriek napätej situácii vo verejných financiách, začať riešiť radikálnym spôsobom dlhodobé stagnovanie rozvoja ním zriadených štátnych archívov!

3. 1. Ľudské zdroje

Situácia v personálnom zabezpečení štátnych archívov sa už stala neudržateľnou z hľadiska plnenia zákonom ustanovených povinností.

Navrhujeme – v prípade prijatia návrhu znížiť mzdové prostriedky v štátnej správe o 10 % – zväziť personálnu situáciu v štátnych archívoch a neznižovať ďalej počty ich zamestnancov. Postupne vytvárať podmienky pre napĺňanie vládou schválenej koncepcie rozvoja archívniectva v tejto oblasti.

3. 2. Priestorové zabezpečenie archívov

Riešiť postupne najakútnejšie priestorové podmienky štátnych archívov v zmysle schválenej koncepcie a postupne vytvoriť podmienky na plnenie uznesenia vlády SR č. 559 z 21. júna 2006 k návrhu na začatie obstarávania stavby Archívu hlavného mesta Slovenskej republiky Bratislavy. Sekcia verejnej správy túto stavbu medzi priority vlády nenavrhol pre jej nerealizovateľnosť v súčasných podmienkach.

3. 3. Ochrana archívnych dokumentov

Prednostne personálne a technicky dobudovať pracovisko pre konzervovanie a reštaurovanie a digitalizáciu archívnych dokumentov v Štátnom ústrednom banskom archíve v Banskej Štiavnici a postupne v zmysle schválenej koncepcie budovať takéto pracoviská i v ďalších štátnych archívoch s regionálnou územnou pôsobnosťou.

Podporovať výstavbu Integrovaného kompetenčného (konzervačného) centra v Slovenskej národnej knižnici v Martine, detašované pracovisko Vrútky (IKC SNK), ktoré by slúžilo aj na komplexnú masovú ochranu archívnych dokumentov na kyslom papieri.

3. 4. Informatizácia odborných archívnych činností

Ak sa v najbližších rokoch nepodniknú zásadné kroky v informatizácii odborných archívnych činností, možno konštatovať, že sa tým výrazným spôsobom naruší plnenie vládou prijatých úloh na úseku informatizácie verejnej správy. Štátne archívy nebudú technicky pripravené, napriek, legislatívnym podmienkam, reálne poskytovať príslušné služby v elektronickej forme ani zabezpečiť preberanie elektronických archívnych dokumentov.

Jednou z možností riešenia uvedených problémov je realizácia opakujúcej sa požiadavky na riešenie technických problémov v rámci vlastného rezortu **z prostriedkov štátneho rozpočtu. (Príloha 2 – Požiadavky Odboru archívov adresované sekcii informatizácie, telekomunikácií a bezpečnosti a Príloha 3 – Návrh na riešenie vypracovaný oddelením podpory verejnej správy odboru aplikácií SITB).**

Druhou, pôvodne požadovanou možnosťou, je využitie finančných prostriedkov z Operačného programu Informatizácia spoločnosti (OPIS) 2007 – 2013, prioritná os 2 „Rozvoj pamäťových a fondových inštitúcií a obnova ich národnej infraštruktúry“, ktorý bol schválený Európskou komisiou 17. 9. 2007 a na ktorý je **celková finančná alokácia 192 402 304 €.**

Avšak, tým, že žiaden zo štátnych archívov zriadených ministerstvom vnútra nemá právnu subjektivitu a ministerstvo má sídlo v Bratislave, nie je možné, aby štátne archívy boli žiadateľom finančných prostriedkov.

Okrem toho, aj zriadením sprostredkovateľského orgánu na ministerstve kultúry uznesením vlády č. 74/2009 z 21. januára 2009, ministerstvo kultúry dosiahlo, aby sa prijímateľmi všetkých finančných prostriedkov stali inštitúcie v jeho pôsobnosti **(Príloha 4 – Informácia pre ministra vnútra SR k materiálu: Operačný program Informatizácia spoločnosti OPIS 2007 – 2013 z 12. 3. 2010).**

K riešeniu tejto problematiky má prispieť práve v informácii navrhnuté rokovanie zodpovedných predstaviteľov oboch rezortov.

4. ORGANIZAČNÉ ZABEZPEČENIE ČINNOSTI SEKcie VEREJNEJ SPRÁVY NA ÚSEKU ŠTÁTNYCH ARCHÍVOV

Zmeny postavenia sekcie verejnej správy v štruktúre ministerstva v dôsledku zmien jeho organizačnej štruktúry mali negatívny vplyv aj na jej možnosti priamo ingerovať a zásadne ovplyvňovať materiálno-technický a personálny rozvoj štátnych archívov. Ostatná zmena, N MV SR č. 61/2009, ktorým sa mení a dopĺňa N MV SR č. 57/2007 o organizačnom poriadku MV SR a o doplnení N MV SR č. 58/2007 o podriadenosti útvarov Ministerstva vnútra Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov, zasiahla výrazným spôsobom aj do komplexného riadenia nimi vykonávaných odborných činností.

S účinnosťou od 1. septembra 2009 bola sekcii verejnej správy odobratá pôsobnosť na úseku riadenia správy registratúr (aj s tromi pracovnými miestami) a tým aj riadenia na úseku predarchívnej starostlivosti vo vzťahu ku všetkým archívom zriadeným podľa zákona č. 395/2002 Z. z. Primárnym a vecne nespochybniteľne správnym účelom tejto organizačnej zmeny bolo zabezpečiť jednotný výkon správy registratúry a správy archívnych dokumentov pochádzajúcich z činnosti ministerstva zriadením samostatného organizačného útvaru.

Pritom úlohy na úseku archívov a registratúr sú organicky spojené činnosti, ktoré jedna bez druhej nemôžu správne fungovať. Preto navrhujeme, v prípade, že nie je možné vrátiť sa k pôvodnej štruktúre, aby odbor archívov mal kompetenciu spolurozhodovať s Odborom správy

registratúr a dokumentov ministerstva vo veciach predarchívnej starostlivosti, najmä pri hodnotení a vyradovaní registratúrnych záznamoch a preberaní archívnych dokumentov do archívov.

Odbor archívov SVS MV SR

Príloha č. 1

Štátne archívy – kvantifikácia počtu zamestnancov a finančných prostriedkov v rokoch 2004 – 2010

Ukazovateľ		2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
počet zamestnancov	schválená koncepcia	452	487	547	581	627	639	639
	skutočnosť	428	433	432	429	392	395	398
kategória 610 Sk – od 2008 €	schválená koncepcia	88 851 000	95 528 000	106 784 000	112 754 990	3 998 770	4 078 440	4 078 440
	skutočnosť	78 305 505	84 694 932	89 559 102	93 691 000	3 108 577	3 291 090	1 973 424
kategória 620 Sk – od 2008 €	schválená koncepcia	30 832 000	33 387 000	37 321 000	39 408 393	1 397 560	1 425 410	1 425 410
	skutočnosť	28 002 610	30 415 422	28 016 245	33 879 601	1 143 715	1 203 385	716 898
kategória 630 Sk – od 2008 €	schválená koncepcia	78 639 000	82 571 000	86 700 000	91 035 048	3 172 910	3 331 540	3 498 110
	skutočnosť	3 952 334	93 352 715	91 811 553	104 743 430	3 209 717	3 100 501	1 591 879
kategória 640 Sk – od 2008 €	schválená koncepcia	0	0	0	0	0	0	0
	skutočnosť	667 478	368 313	329 053	2 736 648	15 400	471	10 821
bežné výdavky Sk – od 2008 €	schválená koncepcia	198 322 000	211 486 000	230 805 000	243 207 200	8 569 000	8 835 000	9 002 000
	skutočnosť	110 927 927	208 831 382	209 715 953	235 050 679	7 477 409	7 590 333	4 293 023
kategória 700 Sk – od 2008 €	schválená koncepcia	29 474 000	93 200 000	88 200 000	92 999 986	2 555 932	2 506 141	2 555 932
	skutočnosť	37 081 857	38 996 024	29 331 998	22 018 192	1 151 458	422 677	107 031
výdavky spolu Sk – od 2008 €	schválená koncepcia	227 796 000	304 686 000	319 005 000	336 198 030	11 125 170	11 341 530	11 557 890
	skutočnosť	148 009 784	247 827 406	239 047 951	251 868 378	7 953 373	8 013 010	4 400 054

Kategória 610 Mzdy, platy, služobné príjmy a ostatné osobné vyrovnania

Kategória 620 Poistné a príspevok zamestnávateľa do poisťovní a Národného úradu práce

Kategória 630 Tovary a služby

Kategória 640 Transfery

Kategória 700 Kapitálové výdavky podľa investičných akcií uvedených v požiadavke na limit kapitálových výdavkov celkom

MINISTERSTVO VNÚTRA SLOVENSKEJ REPUBLIKY
SEKCIA VEREJNEJ SPRÁVY
Drieňová 22, 826 86 Bratislava 29

• •
Ministerstvo vnútra SR
Sekcia informatiky, telekomunikácií a
bezpečnosti
Pribinova 2
812 72 Bratislava
• •

Váš list číslo/zo dňa

Naše číslo
MV-SVS-244-2010/00047

Vybavuje/linka
Ing. Jozef Hanus, CSc.,

Bratislava
10.05.2010

Vec

**Dátové úložiská pre zdigitalizované archívne dokumenty a ich zverejňovanie na Internete
- požiadavka, predloženie**

Odbor archívov sekcie verejnej správy v 22. januára 2010 predložil oddeleniu podpory verejnej správy odboru aplikácií Vašej sekcie k listu MV – SITB-25-2/OA-OPVS-2010 požiadavky na vývoj, správu a údržbu aplikačného programového vybavenia IVES v roku 2010. jednou z požiadaviek bolo aj riešenie úlohy „Dátové úložiská pre zdigitalizované archívne dokumenty“.

Vzhľadom na rozsah úloh a naliehavosť riešenia nedostatku ukladacích kapacít na doteraz zdigitalizované objemy dát a plánované objemy ako aj ich zverejňovanie na Internete si Vás dovoľujem požiadať o pomoc pri riešení týchto naliehavých problémov slovenského archívniectva.

Opis požiadaviek na dátové úložiská pre zdigitalizované archívne dokumenty štátnymi archívmi zriadenými ministerstvom vnútra a ich prezentáciu na Internete je v prílohe tohto listu.

príloha podľa textu

Ing. Jozef Liška
generálny riaditeľ sekcie

Príloha č. 3

Návrh otvoreného archívneho informačného systému

1. SÚČASNÝ STAV

Archívne fondy spravované slovenskými štátnymi archívami sú v súčasnosti sprístupňované verejnosti prostredníctvom portálu vademecum.vsnet.sk. Základné programové prostredie tohto riešenia je postavené na intra/internetovom prehliadači pracujúcom nad dátami uloženými v kombinácii SQL a XML. Vyhľadávanie sa realizuje najmä nad SQL časťou. Základné evidenčné databázy sú spracovávané v desktopových aplikáciách dedikovaných konkrétnym archívnym fondom a pomôckam.

Listom generálneho riaditeľa SVS bola SITB požiadaná o zabezpečenie ukladacích kapacít na doteraz zdigitalizované objemy dát a plánované objemy ako aj o zabezpečenie ich zverejňovania na internete.

- Na štátnych archívoch je celkový objem dát 1,9 TB. Na Odbore archívov je na samotných HDD 5,6 TB dát zdigitalizovaných mikrofilmov matrik. Teda celkový objem dát je 7,5 TB dát, pričom **k dispozícii** sú len 3 externé diskové polia (3 x 1,36 TB) a jeden externý disk 0,5 TB **o celkovej kapacite 4,5 TB**. Dočasná záloha sa robí napaľovaním údajov na DVD nosiče.
- Slovenský národný archív v rámci projektu Monasterium-ICARus začal digitalizovať stredoveké listiny v počte cca 22 tisíc kusov. Dáta sa ukladajú na zapožičané externé disky. Do konca roku 2010 sa predkladá objem dát 7,5 – 10 TB.
- Do konca roku 2011 budú zdigitalizované všetky matriky v štátnych archívoch v predpokladanom objeme 50 – 60 TB.
- Do polovice roka 2011 budú zdigitalizované archívne pomôcky v počte cca 4 tisíc. Predpokladaný objem dát bude 120 GB. Dáta sa momentálne ukladajú v dátovom úložisku SNK v Martine. Do konca roku 2010 sa predpokladá **nárast** na cca **25 – 30 TB** dát a do konca roka 2011 **70 až 80 TB dát**. V súčasnosti s takýmito kapacitami nedisponuje ani IVES Košice a ani VS Banská Bystrica.

2. NAVRHOVANÝ STAV

2.1. CIEĽOVÝ STAV

Reflektujúc aktuálny stav a povinnosť archívov sprístupňovať archívne dokumenty (hlavne matriky), taktiež na stav využitia informačných technológií a celosvetového trendu sprístupňovania digitálneho obsahu na internete predkladáme návrh riešenia archívneho portálu, ktorý bude predstavovať otvorený archívny systém sprístupňujúci slovenské archívne fondy širokej verejnosti nielen na Slovensku, ale aj v rámci programov EÚ (Europeana, APENET) občanom Európskej únie a sveta.

2.2. RIEŠENIE

Komplexné riešenie je rozdelené do dvoch základných etáp, ktoré môžu byť ešte vnútorne rozdelené podľa aktuálnych potrieb a možností.

I. etapa

V rámci prvej etapy by mala byť riešená problematika otvoreného systému schopného ukladať, spravovať, aktualizovať a komunikovať textové a obrazové dáta v rozsahu komunikačného protokolu OAI-PMH. Súčasťou prvej etapy bude dodávka softvéru:

- a) aktívny dátový sklad postavený v záujme prenositeľnosti dát na štandardov JSR 170 a 283 (viď tiež Content Repository for Java technology API)
- b) rozhranie pre obojsmernú komunikáciu metadát a obrazových dát cez komunikačný protokol OAI-PMH (Open Archive Initiative – Protocol for Metadata Harvesting) pre strojový zber dát s použitím opisného štandardu Dublin Core
- c) nové používateľské rozhranie pre Archívne Vademecum naviazané na dátové úložisko ako na zdroj textových dát a obrazových dát, ktoré bude slúžiť ako prístupový bod sprostredkujúci dáta cez http protokol
- d) image server – softvérové riešenie pre zobrazovanie digitalizovaných archívnych dokumentov

Uvedené moduly tvoria minimálny základ otvoreného archívneho informačného systému, ktorý bude schopný komunikovať dáta cez robotické rozhranie OAI-PMH (data harvesting) a cez "ľudské" rozhranie protokolu http.

Náklady na SW (vrátane implementácie) tohto riešenia predstavujú **58 132,- €** vrátane DPH.

II. etapa

V rámci druhej etapy by mali byť k základnému systému doplnené moduly a rozhrania, ktoré rozšíria funkcionality systému:

- a) komunikačné rozhrania pre export metadát katalógov a archívnych pomôcok v medzinárodných štandardoch Dublin Core, EAD (Encoded Archival Description), METS (Metadata Encoding and Transmission Standard)
- b) komunikačné rozhrania pre import dát používajúce protokoly Z39.50
- c) komunikačné rozhranie napojené na servery správcov národných autorít
- d) upgrade dátových aplikácií systému PrArchiv pre online spracovanie archívnych fondov a implementácia ďalších evidenčných, informačných a podporných modulov a archívnych služieb (evidencia matríc, digitálna badateľná)

Náklady na SW – rozšírenie a doplnenie funkcionality predstavujú **97 717,- €** vrátane DPH.

2.2.1. Funkčný opis riešenia

Metadáta o archívnych fondoch, digitálne archívne dokumenty a digitálne kópie originálnych archívnych dokumentov budú ukladané v dátovom úložisku (Archívne repository). Následne budú cez komunikačné rozhranie pre OAI-PMH sprístupňované pre vyhľadávacie roboty (harvestory) a cez prezentačnú vrstvu Archívneho Vademeca pre bádateľov a ostatnej občianskej verejnosti.

Cieľový stav znázorňuje nasledujúca schéma:

Vstup		Výstup
Bach aplikácie - Inventáre - Mapy - Knižnica - Katalóg - Listiny Authority OAI-PMH Ďalšie importné moduly	Dátové úložisko Správa Riadenie, Konfigurácia Monitorovanie	Systémové rozhranie OAI-PMH SRU/SRW Ľudské rozhranie VadeMeCum (Java)

2.2.2. Vstupné moduly

Vstupné moduly tvoria „impedančné“ prispôsobenie komunikácie medzi dátovým úložiskom a vstupnými dátovými zdrojmi. Proces čerpania dát bude automatizovaný a monitorovaný cez správcovskú časť systému

a) Bach aplikácie

Podstatná časť opisných dát je vytvorená v aplikáciách Bach. Tento vstupný modul bude zabezpečovať ich začleňovanie do dátového úložiska.

b) Authority

Vzájomná spolupráca pamäťových inštitúcií prináša aj požiadavky na vzájomné využitie informačných zdrojov. Dôležitým prvkom v tejto oblasti sú databázy autoritných záznamov – vecné, menné, názvové a pod. Tento vstupný modul by mal slúžiť na vytváranie autorizovaného zoznamu registrových hesiel.

c) OAI-PMH

Implementáciou OAI-PMH harvestoru bude umožnené čerpanie metadát z európskych a svetových archívov. V rámci tohto modulu však bude možné dopĺňať podľa aktuálnych potrieb ďalšie „zásuvné“ moduly naladené na konkrétneho poskytovateľa komunikujúceho cez protokol OAI-PM.

2.2.3. Výstupné moduly

Výstupné moduly tvoria základ projektu. Podstatné je rozlíšenie dvoch základných prístupov k poskytovaným zdrojom. Je to ľudské rozhranie poskytujúce interaktívny prístup k informáciám v podobe intra/internetovej aplikácie a ďalej rozhranie systémove určené na poskytovanie dát externým informačným systémom.

2.2.4. Ľudské rozhranie

Bude prístupné prostredníctvom bežne používaných webových prehliadačov napr. Internet Explorer a Mozilla Firefox. Umožní širokej verejnosti prístup k dátam používateľsky prístupnou formou a intuitívnym prostredím. Rozhranie by malo spĺňať tieto základné rysy:

- a) splnenie základných pravidiel pre tvorbu webového obsahu (podľa W3C) – základná kompatibilita s modernými webovými prehliadačmi (IE 7 a vyššie, Mozilla Firefox, Opera, Safari, Google Chrome a pod.)
- b) schopnosť pracovať s veľkým počtom záznamov, rádovo 1 000 000
- c) možnosť členiť záznamy do stromovej (hierarchickej) štruktúry
- d) fulltextové vyhľadávanie
  - zvýraznenie nájdených slov v textovom obsahu záznamov
  - zohľadnenie váhy hľadaných slov pri radení nájdených záznamov na základe definície dôležitosti viet v záznamoch
  - možnosť obmedziť vyhľadávanie na skupinu alebo ľubovoľnú vetvu stromu
- e) kontextové zobrazovanie záznamov (používateľsky prívetivá prezentácia digitálneho obsahu jednotlivých záznamov podľa typu záznamu, archívnych zvyklostí a platných štandardov)
- f) kontextové vyhľadávacie formuláre zohľadňujúce obsahový charakter skupín záznamov t.j. umožňujúce podrobnú definíciu vyhľadávacích podmienok charakteristických pre hľadaný typ záznamu
- g) prehľadné zobrazenie obrázkov, umožnenie bádateľského spôsobu práce s obrázkami s vysokým rozlíšením t.j. plynulé nastavenie zväčšovania/zmenšovania obrázkov
- h) jednoduchá lokalizácia do iného jazykového prostredia
- i) modulové riešenie nových fondových zbierok
- j) permalink (stály odkaz) na každý konkrétny údaj
- k) tlač, prevod do pdf, zasielanie informácií na elektronickú poštu a pod.

2.2.5. Systémové rozhranie

a) OAI-PMH

Protokol OAI-PMH bude použitý nielen na vstupnej strane t.j. v roli harvestora, ale bude slúžiť aj na opačnej strane ako tzv. OAI-PMH poskytovateľ (provider), cez ktorého budú poskytované metadáta externým informačným systémom. Dáta budú poskytované vo formáte základného Dublin Core. Čo sa týka formátov poskytovaných metadát bude implementovaný základný Dublin Core (tak ako vyplýva zo špecifikácie OAI-PMH), ďalej bude k dispozícii EAD

(Encoded Archival Description) a XML formát podľa štandardu pripravovaného odborom archívov a registratúr.

b) SRU/SRW

Na rozdiel od protokolu, ktorý slúži na "zber" väčších blokov záznamov, umožňuje protokol SRU/SRW obmedziť výslednú množinu záznamov použitím opytovacieho jazyka CQL. Je možné implementovať len SRU alebo aj jeho web service (webová služba).

2.2.6. Správa systému

Z tohto modulu bude realizovaná konfigurácia vstupných a výstupných modulov, riadenie prístupových.

2.3. TECHNICKÝ OPIS RIEŠENIA

Riešenie bude založené na Open Source zdrojoch, pričom bude veľký dôraz kladený na prenositeľnosť softvérového riešenia. Pre všeobecnú akceptáciu, technologickú vyspelosť a štandardizáciu prostredia bolo uprednostnené riešenie na báze jazyka Java, štandardov JSR 170 a 283. Riešenie bude prevádzkovateľné v prostredí operačných systémov Linux a MS Windows.

2.3.1 Hardware

Na dodávku výpočtovej techniky bola podpísaná Rámcová dohoda č. SE-67-71/OVO-2009 (Sery, blade sery, zálohovacie systémy, storage systémy /externé diskové polia/, SAN infraštruktúry, racky, záložné zdroje, rozšírenia a príslušenstvo ku serverom...). Z tejto dohody je vyšpecifikovaný nasledujúci HW:

I. etapa:

- 1) server konfigurácia 7 – Hewlett-Packard DL580G5, 2xCPU X7460, 16GB RAM, 4 x 72 GB + 4 x 146 GB 15k, 2 x FC HBA
- 2) záložný zdroj konfigurácia 2
- 3) storege systém – externé diskové polia, konfigurácia 4 – 3 x HP M6412-A Fibre Chanel Drive, 45 x HP EVA m6412A 1 TB FATA Drive (použiteľná kapacita 30,5 TB), HP Command View EVA6400 1TB Software licencie na 31 TB.

II. etapa:

- 4) doplnenie Storege systému – 6 x HP M6412-A Fibre Chanel Drive, 73 x HP EVA m6412A 1 TB FATA Drive (použiteľná kapacita 49,6 TB), 2 x HP Business Copy EVA6400 1TB SW LTU

Náklady na aplikačný server s dátovým úložiskom v I. etape predstavujú **204 880,- €** vrátane DPH a náklady na doplnenie dátového úložiska v II. etape predstavujú **145 417,- €** vrátane DPH. Je ešte potrebné rátať s inštaláciou a podporou pre OS servera Linux Debian.

2.4. PREDPOKLADANÉ NÁKLADY

Celkové náklady za HW a SW predstavujú **506 146,- €** vrátane DPH, z čoho realizácia I. etapy je v objeme **263 012 €** vrátane DPH a realizácia II. etapy je v objeme **243 134 €** vrátane DPH. Tabuľka s cenovou kalkuláciou tvorí prílohu.

VÝBOR(N)OVINY

Zápisnica

zo zasadnutia výboru Spoločnosti slovenských archivárov, ktoré sa konalo 1. júla 2010 v Bratislave

---

- Program:**
- 1) Otvorenie
  - 2) Exkurzia
  - 3) Hospodárenie
  - 4) Revízna komisia – voľba predsedu
  - 5) XV. archívne dni 2011
  - 6) Fórum archivárov
  - 7) Biografický slovník
  - 8) Webová stránka SSA
  - 9) Rôzne
    - administratívne záležitosti
    - zahraničné stáže
    - zriadenie Facebooku SSA
  - 10) Záver

Zasadnutie výboru SSA sa uskutočnilo na MV SR – odbore archívov na Križkovej 7 v Bratislave. Rokovanie otvoril a viedol predseda Radoslav Ragač. Oboznámil členov výboru so závermi právnikov ohľadom výsledkov volieb, podľa ktorých voľby prebehli korektne a demokraticky, nie v rozpore so stanovami. Ďalej informoval o prípravách exkurzie SSA. Exkurzia sa uskutoční v termíne: 5. – 6. 10. 2010, predbežne trasa exkurzie povedie cez Opavu, Olomouc a Veľké Opatovice. Autobus je objednaný vo firme Mistrál. Informácia s prihláškou a programom exkurzie sa bude expedovať v septembri 2010.

Odchádzajúca hospodárka M. Kačkovičová protokolárne odovzdala vybavenú a uzavretú hospodársku agendu SSA novej hospodárke M. Gřofovej (staršiu odovzdá tajomníčke). XIV. archívne dni boli ekonomicky vysporiadané, stav k 10. 6. 2010: spolu výdavky – 3.047,70,-€, príjem 3.587,00,-€ (plus 500,00,-€ sponzorské zo Slovenských lodeníc Komárno). Prebytok sa použije na vydanie zborníka a DVD nosiča.

Počas rokovania výboru sa uskutočnila voľba predsedu revíznej komisie. Revízna komisia si za svojho predsedu zvolila Gábora Strešňáka (4 súhlasili, jeden sa zdržal hlasovania).

Z. Kollárová oboznámila výbor s výsledkom prieskumu možností konania archívnych dní v roku 2011. Oslovila niekoľko štátnych archívov na východnom Slovensku, z nich súhlasil s organizovaním a usporiadaním XV. archívnych dní ŠA v Košiciach, pobočka Humenné. Výbor sa zhodol usporiadať počas archívnych dní v Humennom aj exkurziu do Mukačeva.

L. Krchnáková navrhla za členky do redakčnej rady Fóra archivárov ešte dve členky výboru – Z. Kollárovú a M. Grófovú.

Predseda pozval na zasadnutie Norberta Praženku (študenta), ktorý bude spolupracovať s výborom technicky aj odborne na biografickom slovníku archivárov SR. N. Praženka vypracoval návrh hesla podľa českého biografického slovníka. Z. Kollárová mu odovzdala sústredené texty.

L. Krchnáková požiadala výbor o uvoľnenie z vedenia webovej stránky. Do septembrového zasadnutia nájdú členovia výboru náhradníka.

Výbor v bode rôzne riešil administratívne záležitosti SSA, odsúhlasil a splnomocnil predsedu s vypracovaním a zaslaním vyhlásenia SSA novému ministrovi vnútra o SSA a archívoch SR, odsúhlasil prípravu návrhov na úpravu stanov SSA, odsúhlasil organizovanie zahraničných stáží (predseda písomne osloví archívy v SR a zahraničné v rámci V4, ktoré by sa na výmenných stážach podieľali, získané poznatky budú využité ako podklad pre vypracovanie koncepcie výmeny), odsúhlasil zriadenie Facebooku SSA, jeho vedením bola poverená Lenka Pavlíková.

Druhé zasadnutie výboru uzavrel predseda.

Zapísala:

E. Machajdíková, tajomníčka SSA

Zápisnica

zo zasadnutia výboru Spoločnosti slovenských archivárov, ktoré sa konalo 13. septembra 2010 v Bratislave

---

- Program:**
- 1) Otvorenie
  - 2) Prepúšťanie v štátnych archívoch
  - 3) Revízia členskej základne
  - 4) Exkurzia
  - 5) XV. archívne dni 2011
  - 6) Hospodárenie
  - 7) Fórum archivárov
  - 8) Webová stránka SSA
  - 9) Biografický slovník
  - 10) Rôzne
  - 11) Záver

Zasadnutie výboru SSA sa uskutočnilo v priestoroch Štátneho archívu v Bratislave na Križkovej ulici 7. Rokovanie otvoril a viedol predseda Radoslav Ragač.

Predseda oboznámil členov výboru so zaslaním listu SSA ministrovi vnútra SR a riaditeľovi odboru archívov ohľadom prepúšťania v štátnych archívoch. Inicialoval tiež zvolanie Vedeckej archívnej rady – kompetentného vrcholného poradného orgánu ministra vnútra so snahou zaujať definitívne stanovisko k súčasnej závažnej situácii. Otázka prepúšťania vyvolala živú diskusiu členov výboru, týkajúcu sa aj použitia plošných kritérií pri stanovovaní počtu prepustených pracovníkov z jednotlivých archívov. Výbor sa zhodol na hodnotiacich princípoch berúcich do úvahy najmä množstvo materiálu, jeho paleografickú a fondovú obtiažnosť, počet zamestnancov a pod. Výbor splnomocnil predsedu uchádzať sa o prijatie u ministra vnútra za účelom tlmočenia stanoviska SSA o súčasnom personálnom stave pracovníkov štátnych archívov a práci archivárov.

Počas letného obdobia tajomníčka a hospodárka vykonali revíziu členskej základne. Zo záverov revízie vyplynulo vylúčenie dlhoročných neplatičov v zmysle stanov SSA.

Predseda informoval prítomných o stave príprav exkurzie SSA do moravských archívov v dňoch 5. – 6. októbra 2010 (trasa: Moravské kartografické centrum vo Veľkých Opatoviciach, Štátny okresný archív v Olomouci, hrad Šternberk, Zemský archív v Opave a zámok Kunín). Prihláška bola členom SSA zaslaná e-mailom 13. 9. 2010.

Zuzana Kollárová informovala výbor o záveroch prieskumu usporiadania XV. archívnych dní v roku 2011 na východe republiky. Na organizáciu sa podujala humenská pobočka Štátneho archívu v Prešove. Výbor odsúhlasil termín podujatia na 24. – 26. máj 2011. Tematické zameranie archívnych dní ostalo ešte otvorené.

Mária Grófová oboznámila výbor s hospodárením SSA – stav na účte bol k 12. 9. 2011 – 11.692,03,-€, stav pokladne – 67,00,-€, členský poplatok v Medzinárodnej rade archívov za SSA bol zaplatený v júli 2010. Výbor odsúhlasil, v prípade splnenia dohodnutých podmienok, spoluúčasť na podujatí *Európsky význam slovenského baníctva v stredoveku a novoveku*, ktoré sa bude konať 8. – 10. septembra 2010 v bývalom sídle banskej komory Kammerhof v Banskej Štiavnici pri príležitosti Dní európskeho kultúrneho dedičstva vo výške 200,00,-€.

Rokovanie ďalej pokračovalo prípravou nového čísla Fóra archivárov (júl – september 2010). Termín odovzdania príspevkov sa stanovil na 15. októbra 2010. Podrobnejšie sa novému číslu venovala redakčná rada, ktorá zasadala po rokovaní výboru (pozri zápisnicu, príloha č. 1).

Predseda informoval výbor o rokovaní s dvomi záujemcami o vedenie webovej stránky SSA. Do ďalšieho zasadnutia sa rozhodne o správcovi stránky (pravdepodobne Mgr. J. Valo), ktorý nastúpi po L. Krchnákovej.

Biografický slovník bol tradične ďalšou témou rokovania výboru. Posledný termín odovzdania príspevkov sa stanovil na 30. 11. 2010. Členskej verejnosti bude oznámený na webovej stránke SSA aj v najnovšom čísle Fóra archivárov.

V bode rôzne výbor odsúhlasil spoluorganizovanie slávnostného podujatia venovaného 80. narodeninám univ. prof. PhDr. Jozefa Nováka, DrSc. – nestora odboru archívnictva a PVH na FiF UK v Bratislave so Sekciou archívnictva a PVH Slovenskej historickej spoločnosti pri SAV a

s Katedrou archívniectva a PVH na FiF UK. Členovia výboru sa dohodli na podaní žiadosti o grant na archívne dni 2011 a na vydání súboru pohľadníc unikátnych archívnych dokumentov z archívov SR.

Predseda poďakoval členom výboru a revíznej komisie za účasť a rokovanie uzavrel.

Príloha č. 1

Po skončení výboru kompletná redakčná rada pokračovala v prerokovávaní obsahu tretieho čísla Fóra archivárov. Po vzájomnej dohode sa rozhodlo o napísaní úvodníka k aktuálnej téme prepúšťania z archívov riaditeľom odboru archívov MV SR J. Hanusom, ktorý zabezpečí L. Pavlíková. Zápisnice z dvoch zasadnutí dodá E. Machajdíkova a stanovisko výboru k prepúšťaniu zabezpečí predseda SSA R. Ragač. V rubrike Z domova a zo sveta bude uverejnených šesť článkov (J. Roháč, ŠA BA, L. Krchnáková, L. Pavlíková, M. Péková, J. Očenášová). Členka redakčnej rady H. Žažová navrhla aj článok o digitalizácii v archívoch, ktorý sa výbor pre jeho veľký rozsah rozhodol dať až do nasledujúceho štvrtého čísla Fóra archivárov. O. Kvasnicová dodá články o jubilantoch. V rubrike Do Vašej knižnice budú prezentované tri aktuálne knihy. Oznamy doplní E. Machajdíkova a L. Krchnáková. Na zasadnutí redakčnej rady bolo podľa návrhu L. Krchnákovkej rozhodnuté, že jazykové korektúry prevezme od tohto čísla H. Žažová. Technické úpravy bude naďalej vykonávať L. Krchnáková.

Zapísala: E. Machajdíkova, tajomníčka SSA a L. Krchnáková

Stanovisko výboru Spoločnosti slovenských archivárov

Výbor Spoločnosti slovenských archivárov, asociácie združujúcej archivárov na Slovensku, chce týmto stanoviskom vyjadriť svoje prehlbujúce sa obavy o ďalší osud archívov na Slovensku. V súčasnosti sa v štátnych archívoch, ktoré sú súčasťou Sekcie verejnej správy Ministerstva vnútra SR, pripravuje ďalšia vlna prepúšťania a do konca roku 2010 by archívy malo opustiť spolu 12 percent odborných pracovníkov, s čím rozhodne nemôžeme súhlasiť. (Mzdová úroveň v archívoch je na takej nízkej úrovni, že na ušetrenie požadovaných 10 percent priemerných mzdových prostriedkov je potrebné prepustiť 12 percent archivárov!)

Dovoľujeme si naliehavo upozorniť, že archívy nie sú bežnými štátnymi úradmi, ale patria medzi pamäťové inštitúcie spravujúce významnú časť nášho národného kultúrneho dedičstva. Denne bojujú o záchranu archívnych dokumentov, ktorých hodnotu si, žiaľ, na Slovensku uvedomuje len málokto a sprístupňujú ich širokej verejnosti. Spektrum ich odborných činností v tejto oblasti je veľmi rôznorodé. V súčasnosti napríklad v prestížnom svetovom múzeu Musée National du Moyen Age – Musée de Cluny v Paríži finišujú prípravy výstavy *Zlato a ohňom - umenie Slovenska na sklonku stredoveku*, ktorá po prvýkrát vo Francúzsku predstaví skvosty nášho neskorogotického umenia a 14. septembra 2010 ju bude otvárať prezident SR Ivan Gašparovič. Spolu desať, z približne sedemdesiatich, vystavených exponátov pochádza z fondov štátnych archívov.

Oproti roku 1990 sa zvýšilo množstvo archívnych dokumentov uložených v archívoch o približne 20 000 bežných metrov na viac ako 182 000 bežných metrov. Počet pracovníkov v archívoch sa však neustále znižoval. Z 502 pracovníkov v roku 1990 klesol ich počet na súčasných približne 400 a po plánovanom prepúšťaní by ich malo zostať okolo 355. Rozvojová koncepcia prijatá vládou M. Dzurindu (uznesenie vlády č. 1201 z roku 2003) zostala len na papieri. Prepúšťanie znamená aj pomalšie vybavovanie žiadostí a zhoršenie komunikácie s verejnosťou, spomalenie preberania a sprístupňovania dokumentov a prehlbovanie nášho zaostávania za ostatnými štátmi Európy. Šokujúce je zaostávanie najmä v oblasti digitalizácie archívnych dokumentov, v ktorej Slovensko už predstihujú aj niektoré africké krajiny.

V poslednom období sa navyše situácia ešte zhoršila rozdelením riadiaceho *odboru archívov a registratúr MV SR* na dva samostatné odbory, čo prinieslo kompetenčné problémy a významné komplikácie napríklad v oblasti predarchívnej starostlivosti.

Archivári sa vo všeobecnosti vyznačujú skromnosťou a trpezlivosťou, ktorá je okrem odbornosti pravdepodobne základným predpokladom pre archívnu prácu. V čase spoločenských zmien po roku 1989 počas nespočetného množstva reštitučných a rehabilitačných procesov vykonali a doposiaľ vykonávajú obrovský objem mravenčej práce, ktorú vie oceniť len ten, kto vďaka zachovaným dokumentom získal späť svoje majetky, alebo sa na základe nich aspoň čiastočne podarilo napraviť krivdy spáchané v období dvoch totalitných režimov, ktoré Slovensko prežilo v 20. storočí. Dokumenty spravované v archívoch sa stali základom pre uplatnenie právnych nárokov obyvateľov Slovenska, ale aj tých, ktorí nimi boli v minulosti a ich potomkovia už žijú ďaleko za hranicami nášho štátu.

Apelujeme preto aj v súlade s preambulou ústavy, kde sa hovorí, *že sme národ, pamätajúci na politické a kultúrne dedičstvo svojich predkov*, na prehodnotenie plánovaného plošného prepúšťania a diskusiu o aktuálnom stave a budúcnosti slovenského archívnictva na pôde poradného orgánu ministra vnútra – Vedeckej archívnej rady.

Výbor Spoločnosti slovenských archivárov

Z DOMOVA A ZO SVĚTA

Po štátniciach o štátniciach...

Akademický rok 2009/2010 bol v živote Katedry archívnictva a pomocných vied historických Filozofickej fakulty UK v Bratislave na prvý pohľad celkom obyčajným školským rokom. Výučba prebiehala podľa stanovených študijných programov, študenti chodili i nechodili na všetky prednášky a semináre a viac či menej úspešne získavali kredity za absolvované kurzy. No v niečom to bol predsa len trocha iný školský rok – v akademickom roku 2009/2010 po prvýkrát končili svoje štúdium študenti kreditového systému magisterského štúdia archívnictva.

Vysokoškolské štúdium archívnictva v súčasnosti tvorí štvorročný bakalársky a jednoročný magisterský študijný program a potom doktorandské štúdium (denná a externá forma). O tejto organizácii štúdia sa v predchádzajúcich rokoch živo diskutovalo a o jeho forme a realizácii (predovšetkým o dĺžke štúdia jednotlivých stupňov) sa v slovenskej archivárskej obci občas debatuje aj v súčasnosti (predovšetkým na archívnych dňoch). V tomto roku sme teda mali po prvý raz možnosť spoznať výsledky realizácie nových študijných programov – okrem prvých absolventov magisterského stupňa zavřšili (a to už po druhý raz) svoje štúdium aj študenti bakalárskeho štúdia. Pestrosť tohtoročných štátnic zvýraznila i prítomnosť „zblúdilych duší“ z predchádzajúceho päťročného magisterského nekreditového štúdia.

Kvalita študijného programu sa najlepšie zisťuje na absolventoch a tí musia svoju erudíciu a pripravenosť na odbornú i vedeckú archívnu prácu preukázať práve na štátnej skúške (nepochybujem, že na túto možnosť sa mnohí vôbec netešia a vnímajú ju skôr ako uplatnenie útrpného práva v inkvizičnom procese). Po tomto siahodlhom úvode je teda už každému zrejmé,

že chcem hovoriť (či skôr písať) o tohtoročných štátnych skúškach (bakalárskych a magisterských), o pôvodných predstavách, o ich priebehu (našich zámeroch i víziách študentov) a o realite (ktorá môže byť – a často aj je – výrazne odlišná). Študenti absolvovali tieto štátne skúšky v letnom a jesennom termíne (tých, ktorí neuspeli, čaká teraz zimný termín). Štátnice úspešne absolvovali 13 študenti bakalárskeho štúdia a 11 študenti magisterského štúdia – niektorí hneď na prvý pokus, iní v prvom či druhom opravnom termíne. Štátne skúšky sa skladajú z obhajoby bakalárskej alebo diplomovej práce a absolvovania troch predmetov: bakalárov čakajú dejiny archívnictva, archívna prax a pomocné vedy historické, magistrarov archívna teória, dejiny správy a história. Osobitosťou štúdia archívnictva je (pre nás celkom samozrejma) požiadavka, aby záverečná práca vznikla na základe výskumu pôvodného pramenného materiálu. Splniť túto podmienku nebýva vždy ľahké. Problémy sú tu najmä s bakalárskymi záverečnými prácami – nie je vždy jednoduché nájsť pramennú bázu, ktorej rozsah a obsah korešpondujú s požiadavkami na úroveň bakalárskej práce, a ktorá je zároveň primeraná odbornej pripravenosti absolventa (týka sa to najmä prác z archívnictva). Jednoducho povedané, malých fondov vhodných na spracovanie (rozbor archívneho fondu) nie je nadostač! Väčšie možnosti majú tí absolventi, ktorých práce sa tematicky orientujú na niektorú z pomocných vied historických či dejiny správy. Vyriešiť tieto problémy nám môžete pomôcť aj vy, kolegyne a kolegovia z praxe – vyhľadaním a odporúčením vhodných tém a predovšetkým výberom primeraných archívnych súborov.

Štátne skúšky rozhodne nie sú príjemným spoločenským podujatím, ktoré by niekto túžil opakovane zakúsiť (žiaľ, občas sa to niekomu, hoci nechceme, podarí). Nemala by to však byť ani hrôzostrašná tortúra, zážitok, ktorý by absolvent po niekoľko ďalších rokoch znova prežíval v podobe desivých nočných snov či podvedomých komplexov menejcennosti. Malo by to byť skutočné zavŕšenie niekoľkoročného vzdelávania sa a potvrdenie schopnosti uplatniť sa v profesijnom živote. Podmieňovací spôsob použitý v predchádzajúcich vetách je celkom namieste. Štátnice majú totiž svoju osobitnú a osobitú atmosféru, ktorá veľa ráz zmení všetky predstavy a ilúzie – tak študenta, ako aj pedagóga. I ten najsvedomitejší študent pozabudne niekedy v predštátnicovom prípravnom procese na fenomén neúprosného času – najmä pri písaní svojej záverečnej práce. Aj ten najprecíznejšie vypracovaný časový harmonogram prípravy niekedy skolabuje a nie vždy sa podarí všetko úplne dôsledne (či aspoň orientačne) naštudovať. Psychické rozpoloženie budúceho absolventa určite nezlepšia „zaručené“ informácie (aj pretrvávajúce fámy a legendy) o hrôzostrašnosti celého procesu a o náročnosti, bezcitnosti až krutosti skúšobnej komisie. V deň štátnic nás preto pred pracovňami očakáva zvyčajne skupinka pobledlých študentov, horúčkovo listujúcich v poznámkach a učebniciach. Niektorí sa pokúšajú prekryť svoju nervozitu predstieraným veselím, iní sústredene mlčia a sem-tam sa nájde i nejaký ten flegmatik. Kto to zažil na vlastnej koži, vie, o čom hovorím. Štátnice jednoducho majú svoju moc! (Keď som po niekoľkých rokoch archívnej praxe nastúpil ako asistent na katedru, pristihol som sa, že na štátniciach zúfalo uvažujem, či by som na konkrétnu otázku vedel odpovedať. Odľahlo mi, až keď som si uvedomil, že som už na druhej strane pomyslenej barikády – vedieť musí študent, ja teraz už skúšam!) Každý tam vonku pred dverami tajne dúfa, že si vytiahne lístok, na

ktorom bude ideálna zostava otázok (a existuje vôbec taká?!). Štátnice nie sú však len stresujúcim momentom pre študentov – aj učitelia prežívajú tieto chvíle emotívnejšie ako každodennú výučbu či obvyklé skúšanie. Školiteľ uvažuje o schopnosti svojho diplomanta obhájiť svoju prácu a najmä pohotovo a primerane reagovať na kritické pripomienky. Skúšajúci je niekedy nadšený vynikajúcimi vedomosťami zo svojho predmetu, inokedy sa utápa v skrytom zúfalstve a potom pochybuje o svojich pedagogických schopnostiach. Samozrejme, najťažšie je vždy rozhodnúť – o stupni klasifikácie a najmä o celkovom ortieli, ktorým niekedy môže byť ono fatálne „neprospeš“ (hoci i tu obvykle aspoň bliká svetielko nádeje na úspech v opravnom termíne). Učiteľ vždy rieši dilemu, či byť len spravodlivým, alebo byť spravodlivým, chápaným a láskavým súčasne. U skúšaného v čase núdze zvyčajne prevláda pud sebazáchovy – bojuje do poslednej chvíle, chytá sa i tej najtenšej slamky a pri korekcii svojej odpovede skúšajúcim nezabudne povedať, že práve tak to myslel a chcel akurát teraz povedať! Niektorý zas hneď zloží zbrane a odhodlane kapituluje. Ak sa odpoveď vydarí, skúšajúci často neodolá pokušeniu presondovať hĺbku a rozsah vedomosti detailnejšie – jednoducho, pociťuje živelnú radosť z úspechu svojho študenta (a bezpochyby je spokojný aj sám so sebou, pretože to bol predsa on, kto študentovi odkryl tajomstvá a pôvaby svojho predmetu!). Oveľa horšie je, ak študent stratí dych, začne sa potácať a potkýnať a napokon celkom zmĺkne. Pripomína to svojim spôsobom dostihové preteky, *steeple-chase*, keď sa cválajúci favorit začína prepadať hlboko dozadu, aby napokon definitívne skončil na niektorej z prekážok (v takomto kontexte sa pre mnohých študentov stal obávaným *Thurn-Taxisom* štátnicový predmet dejiny správy).

Našťastie, čas je aj milosrdný, urobí selekciu spomienok a po rokoch potom s nostalgiou sentimentálne spomíname na tento svoj veľký deň a aj ten kedysi najobávanejší examinátor je zrazu celkom príjemným, ba dokonca blízkym človekom a v rozhovoroch s kolegami ho dokonca obvykle nazývame krstným menom. Ktohovie, ako o nás budú raz hovoriť tohtoroční absolventi štátnic, teda čerství bakalári a magistri?!

V školskom roku ukončili svoje bakalárske štúdium vykonaním štátnej skúšky a obhajobou bakalárskej práce 13 absolventi (v zátvorke je názov obhájenej záverečnej práce):

Zuzana Gašparovičová (*Expozitúra poverenictva SNR pre veci vnútorné v Banskej Bystrici /1942/ 1945 /1946/*), František Kadlečík (*Formálny a obsahový rozbor hlohovskej mestskej knihy 1700 – 1813*), Peter Kallo (*Železničné mapy a plány ako historický prameň*), Monika Kováčová (*Obyvateľstvo Šamorínskeho okresu z pohľadu sčítaní ľudu z rokov 1930 a 1938*), Veronika Kukučková (*Vládny delegát Slovenskej krajiny pri Ministerstve zahraničných vecí ČSR v rokoch 1938 – 1939*), Miroslav Lacko (*Archontológia Vrchného inšpektorského úradu v Smolníku v rokoch 1778 až 1871*), Anna Masliková (*Štefan Jesenský – notár Trenčianskej stolice a mesta Trenčína v druhej polovici 16. storočia. Formálny a obsahový rozbor osobných záznamov*), Miroslava Miková (*Analýza úmrtnosti farností Báhoň, Budmerice, Častá, Dolňany, Dubová, Vištuk a židovského matričného obvodu Častá v rokoch 1874 – 1894*), Norbert Praženka (*Urbáre panstva Branč z rokov 1617 a 1638*), Michal Struhár (*Manželské právo, rozvodovosť a sociálna starostlivosť o rodiny v medzivojnovom období*), Pavol Šipkovský (*Veliteľstvá bojových skupín*

1918 – 1919) a Jakub Zigo (*Paleograficko-diplomatický rozbor pozemkovej knihy Modry 1461 – 1634*). Svoju bakalársku anabázu zavŕšila v tomto roku napokon aj Mária Žembová. Viaceré bakalárske práce mali vynikajúcu úroveň, ba niektoré by úspešne obstáli aj v konkurencii magisterských prác. Absolventi bakalárskeho štúdia budú, samozrejme, pokračovať v štúdiu a veríme, že o rok rovnako úspešne absolvujú i magisterské štátnice. O tom, že to nie je ľahké, ale že je to možné, nás presvedčili naši noví absolventi magisterského štúdia. Bolo ich jedenásť: Alžbeta Adamcová (*Juraj Tvarožek /1887 – 1966/. Rozbor osobného fondu*), František Bližinský (*Rekonštrukcia obyvateľstva obce Báč v rokoch 1870 – 1895*), Peter Brindza (*Rod Košťál z Trnova. Predmatričná genealógia 1526 – 1711. /Pohľad do života turčianskych trnovských zemianskych rodín/*), Petra Gulová (*Osobný fond architekta Emila Belluša /1927 – 1989/*), Michal Jančula (*Osobný fond RNDr. Ivana Pišúta, DrSc. Spracovanie fondu a vytvorenie inventára*), Zuzana Kubovičová (*Omnia, národný podnik /1941/ 1946 – 1949 /1952/*), Alena Maceková (*Rekonštrukcia rodín „Dlhej ulice“ v Prievidzi v rokoch 1865 – 1895*), Jana Medvecká (*Rozbor osobného fondu Martina Hollého /1938 – 1971/*), Silvia Turčíková (*Osobný fond Ladislava Beňa*), Valéria Valentová (*Pezinská „čierna kniha“ – Liber criminalium rerum 1647 – 1719*) a Ján Valo (*Populačný vývoj Červeníka v rokoch 1870 – 1895*).

Prehľad tém absolventských prác je rozhodne zaujímavý – viacerí študenti si zvolili tému z problematiky archivistiky (rozbory fondov – predovšetkým osobných) a objavili sa práce z moderných pomocných vied historických (archontológie, historickej demografie, historickej štatistiky). Pramenný materiál k svojim prácam študovali absolventi v štátnych archívoch (SNA, ŠÚBA, ŠA a ich pobočky) a aj v špecializovaných verejných archívoch (Archív ÚPN, Archív výtvarného umenia SNG, Ústredný archív SAV, Vojenský historický archív, Ústredný archív geodézie a kartografie, Archív Divadelného ústavu). Všetkým kolegyniam a kolegom, ktorí im nezištne vyšli v ústrety (a niektorí sa podujali dokonca ich práce aj oponovať) úprimne ďakujeme. Vďaka nim stále veríme ideám o stavovskej hrdosti a kolegiálite archivárov.

V jednom z predošlých čísel nášho časopisu som písal o náboře budúcich študentov archívniectva akciou „Deň otvorených dverí.“ Onedlho sa dozvieme, koľko študentov sme vtedy presvedčili o zaujímavosti a príťažlivosti našej profesie. Tohoročné štátnice zas vypovedali veľa o skutočnej úrovni vyučovacieho procesu a poskytli nové viaceré podnety pre jeho ďalšie skvalitnenie. Nevieme, koľkí z našich tohoročných úspešných absolventov nastúpia do archívov – vzhľadom na súčasnú neradostnú situáciu v našom archívniectve (avizované znižovanie stavov a pretrvávajúce finančné podhodnotenie). Akýkoľvek počet záujemcov o prácu archivára bude vlastne úspechom. Napriek tomuto konštatovaniu osobne verím, že záujem o štúdium nášho odboru prečká i tieto nepriaznivé časy, a že sa archívniectvo dočká aj svojej renesancie.

Juraj Roháč
KAaPVH FiFUK

Konferencia „Digitalizace aneb konec oslích uší“

V dňoch 14. – 16. júna 2010 sa v priestoroch Mestskej knižnice v Prahe uskutočnila konferencia „Digitalizace aneb konec oslích uší“ ako záverečné podujatie k projektu HISPRA. Projekt prebiehal v niekoľkých etapách v rozpätí rokov 2007 až 2010. Jeho cieľom bolo zdigitalizovať a alternatívne sprístupniť (on-line prostredníctvom internetu) knižničné a archívne dokumenty. Konferencie sa zúčastnilo viac ako 200 účastníkov.

Počas dvojdňového rokovania odznelo 16 príspevkov, v ktorých prednášajúci prezentovali výsledky v oblasti digitalizácie archívnych dokumentov, vzácnych tlačí, rukopisov, dokumentov divadelnej alebo hudobnej povahy podporených z Nórskeho fondu.

Z oblasti archívneho práca boli prínosné dva príspevky. Tomáš Hanousek z Archívu hlavného mesta Prahy (AHMP) vystúpil s príspevkom Projekt digitalizácie v Archíve hlavného mesta Prahy Ad fontes. Cieľom projektu je záchrana a trvalé uchovávanie historicky najvýznamnejších, najcennejších a fyzicky najviac ohrozených archívnych dokumentov z archívnych fondov a archívnych zbierok AHMP formou vytvorenia digitálnych kópií z originálov. Ďalším cieľom projektu je sprístupnenie vybraných archívnych fondov širokej verejnosti prostredníctvom internetu. Projekt Ad fontes je hradený z rozpočtu Hlavného mesta Prahy a zároveň je podporený grantom z Nórska prostredníctvom Nórskeho finančného mechanizmu. Celkové náklady projektu sú cca 780 tisíc EUR, z toho grant tvorí cca 480 tisíc EUR. Prostriedky boli použité na financovanie technického vybavenia nového digitalizačného pracoviska, kúpu digitalizačných zariadení, dátových úložísk, zariadení na zálohovanie a archiváciu dát, SW a prevádzku digitalizačnej linky po dobu trvania projektu, t.j. od 1. apríla 2007 do 30. septembra 2010. V priebehu tohto obdobia sa vyhotovilo 230 000 digitálnych kópií. Pre účely digitalizácie boli vybrané matriky, stredoveké mestské knihy, úradné knihy správy židovského obyvateľstva, významné historické rukopisy, listiny a fotografie. V rámci procesu digitalizácie sa okrem samotného naskenovania archívnych dokumentov vyhotovil ich metadátový opis, úprava skenov, kontrola obrázkov a ich prepojenie s metadátami, vyhotovenie pracovných kópií skenov do informačného systému a archivácia. Archívne dokumenty boli digitalizované v rozlíšení 600 dpi, fotografie v rozlíšení až 1200 dpi. Počas digitalizácie boli ku skenom generované základné opisné metadáta pre každý archívny dokument, ktoré slúžia na jeho jednoznačnú identifikáciu, import do informačného systému a určenie väzby medzi nasnímaným obrázkom a informáciami z archívneho pomôcku. Ku každému skenu sa zároveň generovali technické metadáta, ktoré obsahujú informáciu o spôsobe vyhotovenia skenu, použitom technickom zariadení a výstupnom grafickom formáte. Metadáta sú zapísané vo formáte XML. Z dôvodu sprístupnenia skenov verejnosti sú digitálne kópie prevedené do formátu JPG s rozlíšením 300 dpi. Záchranné digitálne kópie archívnych dokumentov sú vo formáte TIFF uložené na optických médiách UDO II typu WORM.

Tomáš Dvořák s príspevkom Archívny katalóg AMP Praga Publica Historica nadviazal na prednášku Tomáša Hanouska. Projekt komplexnej digitálnej ochrany a sprístupnenia najzaujímavejších historických archívnych dokumentov AHMP Ad fontes sa zaviazal sprístupniť

výsledky digitalizácie širokej verejnosti prostredníctvom internetu. AHMP sa už v počiatkoch vyhotovovania digitálnych kópií archívnych dokumentov rozhodol, že všetky skeny sprístupní. Najprv to bolo prostredníctvom lokálneho informačného systému v bádateľni archívu. Snahám o sprístupnenie predchádzalo štúdium trendov sprístupňovania v zahraničí, štandardizácia metadát, komunikačných protokolov a webových technológií. V roku 2007 sa začal projekt Praga Publica, neskôr projekt Praga Publica Historica, ktorých cieľom bolo koncepčne vyriešiť otázku sprístupnenia archívnych dokumentov v digitálnej forme. Technická realizácia predstavuje zostavenie rozhrania pre odovzdávanie digitálnych skenov a metadát z lokálneho systému archívu do digitálneho repozitória. Jadrom riešenia je Archívne repozitórium (dodávateľ firma Bach systems, s.r.o.), do ktorého sa ukladajú štruktúrované obrazové dáta vo formáte JPG a metadáta vo formáte XML. Nad repozitom existuje rozhranie na výmenu metadát prostredníctvom protokolu OAI-PMH. Protokol umožňuje automatickú výmenu metadát v repozitóriách iných pamäťových inštitúcií.

Archívny katalóg predstavuje aplikačnú nadstavbu Archívneho repozitória, ktorá umožňuje prezeranie a vyhľadávanie digitálnych kópií. Orientácia je uľahčená prostredníctvom stromovej štruktúry, ktorá odráža evidenciu archívnych fondov a jeho usporiadanie podľa pôvodného vnútorného členenia úradov mestskej správy a ďalších organizácií. Niektoré archívne fondy sú štruktúrované tematicky (Zbierka listín, Zbierka rukopisov, Zbierka matrík...). Jednotlivé skeny je možné prezerat' prostredníctvom nástroja Zoomify. Digitálne kópie sú na štúdium prístupné v bádateľni archívu a viac ako 190 tisíc skenov je prístupných aj prostredníctvom Archívneho katalógu Praga Publica Historica na webovej stránke archívu. (<http://www.ahmp.cz/index.html?wstyle=2&catalogue=1>).

Monika Péková, OA MV SR

Digitalizácia archívnych dokumentov a tvorba databáz

Medzinárodná konferencia Vyšehradskej štvorky

V dňoch 23. – 25. 8. 2010 usporiadal Spolok maďarských archivárov Archívne dni a medzinárodnú konferenciu krajín Vyšehradskej štvorky na tému Digitalizácia archívnych dokumentov a tvorba databáz. Trojdňového rokovania sa zúčastnilo vyše 250 účastníkov z Maďarska a 30 zahraničných predstaviteľov z deviatich krajín (Bosna a Hercegovina, Česká republika, Chorvátsko, Poľsko, Rakúsko, Rumunsko, Slovensko, Srbsko a Ukrajina). Konferenciu slávnostne otvoril Arpád Tyekvicska, predseda Spolku maďarských archivárov.

S pozdravnými príhovormi vystúpili Radics Kálmán (riaditeľ Hajdú – Biharského župného archívu) a Kálnoki – Gyöngyössy Márton (zástupca štátneho tajomníka Ministerstva pre štátne zdroje/National Resources). Po nich odzneli krátke pozdravy zástupcov z jednotlivých krajín.

Paralelne s Archívnymi dňami prebiehala aj medzinárodná konferencia krajín Vyšehradskej štvorky, na ktorej odzneli nasledovné príspevky:

- Digitalizácia verejných archívov v Českej republike (Tomáš Dvořák - Archív hl. mesta Prahy a Radek Pokorný - Štátny oblastný archív Hradec Králové),
- Databáza Maďarského archívneho portálu (István Kenyeres - Archív hl. mesta Budapešť),
- Diplomatica Hungarica (György Rác - Maďarský krajinský archív, Budapešť),
- Online prístup k archívnym dokumentom chráneným autorskými právami (Anna Krzemińska - Archív Inštitútu farmakológie Poľskej Akadémie vied),
- Od vízie k projektu ENArC (Karl Heinz - Medzinárodné centrum pre archívnu vedu),
- Chorvátsky národný informačný systém (Vlatka Lemic - Chorvátsky štátny archív).

Za Slovenskú republiku s príspevkami vystúpili:

- Monika Péková – Digitalizácia archívnych dokumentov v štátnych archívoch v SR,
- Lenka Pavlíková – Elektronické záznamy a slovenská legislatíva,
- Juraj Michelík – Digitalizácia máp v Štátnom ústrednom banskom archíve.

V nasledujúcich dvoch dňoch prebiehali rokovania v šiestich rôznych sekciách. Okrem sekcie medzinárodnej spolupráce, na ktorej sme sa zúčastnili aj my, to boli: hospodárska sekcia, sekcia cirkevných dejín, sekcia archívnych prameňov, sekcia ochrany archívnych dokumentov a sekcia informatiky. V sekcii ochrany archívnych dokumentov Ivan Galamboš zo Slovenského

národného archívu vystúpil s prednáškou Reštaurovanie historických klenotov z knižnice Bratislavskej kapituly.

V rámci sekcie medzinárodnej spolupráce odznel inšpiratívny príspevok Ladislava Dobricu (Chorvátsky štátny archív) Digitalizácia v Chorvátskom štátnom archíve ako príklad spolupráce medzi Chorvátskym štátnym archívom a Maďarským krajiným archívom. Sándor Bözse (Šomodský župný archív) priblížil spoluprácu medzi maďarskými a chorvátskymi archívami v Rijeke. Ibolya Foki (Zaliansky župný archív) osvetlila mieru a možnosti reálnej spolupráca medzi maďarskými a slovinskými archívami. Hana Krajewska (Archív poľskej akadémie vied) sa zamyslela, či medzinárodnú spoluprácu v súčasnej dobe možno chápať ako nutnosť alebo možnosť. M. Péková vo svojom príspevku zhodnotila súčasnú spoluprácu štátnych archívov a archívárov v Slovenskej republike s archívami v Maďarskej republike. Kritický pohľad na medzinárodnú spoluprácu ponúkol Waldemar Chorazyczewski (Asociácia poľských archívárov) vo svojom príspevku nazvanom Asociácia poľských archívárov a medzinárodná spolupráca archívov – súčasnosť a budúcnosť. Po cykle prednášok sa pristúpilo k podpisu Deklarácie o spolupráci krajín Vyšehradskej štvorky a krajín, ktoré sa prihlásili k spolupráci s členmi V4. Text deklarácie uvádzame nižšie (Príloha č. 1). Všetky príspevky, ktoré odzneli v rámci konferencie budú čoskoro k dispozícii na facebooku Spolku maďarských archívárov.

Príloha č. 1

DECLARATION

Representatives of the professional archival associations from the four member countries of the Cooperation of Visegrád Group, along with representatives from the countries of the broader Danube Basin, held a meeting between 23rd – 25th August 2010 in Debrecen (Hungary).

The list of the participants include:

.....

The participating professional associations expressed their common aim and obligation to promote knowledge, preservation, and public access of those cultural treasures in their repositories, that best illustrate and document the collective memory of the nations of the region.

The associations attach particular importance to the new information technologies, which provide opportunities to enhance the discovery and connection of previously isolated information via internet to any member of the public, any time, regardless of citizenship, nationality, place of dwelling, social status, and education. Not only do these technologies provide wider access to archival materials, but they also enable new and innovative research techniques and perspectives.

The application of these new technologies and research techniques provide opportunity of a broader perspective to the study of the common history of the region. It provides an international context to the formation of a transborder civic consciousness within the region, prominently and positively placing the history of the region within the wider pool of European knowledge.

The tumultuous history of the region and the frequent changing of state borders has resulted in displacement of archives and/or division of archival records which are closely related in their provenance and pertinence between different states. These materials are subject to varied archival practices with regards to methods of processing, description, and access.

Publishing these materials online and providing access to the digital surrogates requires a balance of respect for the best practices for description established in each country and harmonization of these rules to provide standardization that will provide the optimum research experience. Cooperation between archivists from different states is imperative to the exploitation of these new possibilities.

The strong intention of the participating professional associations is to encourage the creation of an organisational framework, which is suitable for stimulating more intensive cooperation of the archivists of these nations and for laying the foundation of joint projects. This may lead to a new quality of collaboration, urged also by the European Union, which will encompass the Danube basin taken in a broad sense.

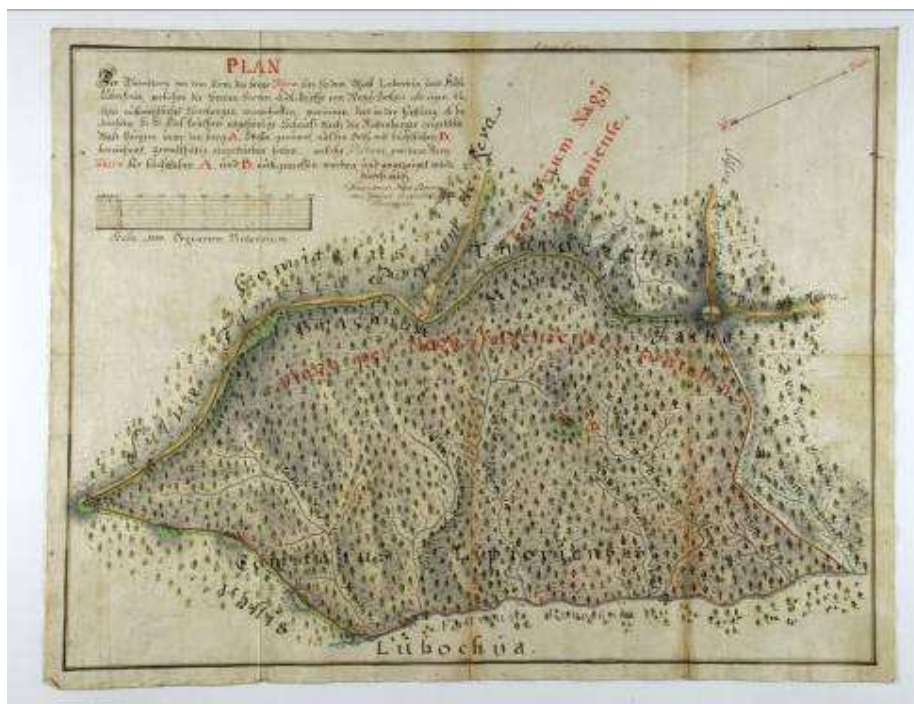
The archival professional associations of the region may play an important role in the professional collaboration by contributing their knowledge and expertise in the following ways:

- Exchange of experience, personnel and programmes, organisation of conferences, workshops, editing of common publications and securing forums for information flow in order to educate each other about the archival systems and working methods of the other countries
- Active promotion of the partner relations between archival institutions in order to realize common projects
- Active support of projects whose goal is single search and easy access and retrieval of connected archival materials preserved in different repositories, including the creation of common finding aids, databases, document publications and bibliographies
- Development of common visions and strategies.

The participating professional associations decided to hold regular meetings in the future to promote the attainment of their aims of common interest.

Monika Péková, OA MV SR
Lenka Pavlíková, ŠA BA

Slovenský národný archív získal Výročnú cenu časopisu Pamiatky a múzeá za rok 2009 v kategórii Akvizícia!

Za posledné obdobie získal Slovenský národný archív viaceré zaujímavé akvizície. Medzi najzaujímavejšie z nich nepochybne patrí akvizícia osobného pečatidla z prelomu 13./14. storočia, stredoveká pergamenová listina z 13. storočia, osobný fond významného slovenského politika a neskoršieho politického väzňa Jána Lichnera, rozsiahly osobný fond lekára, vedca a rektora Slovenskej univerzity Emanuela Fila, významné prírastky do osobných fondov Branislava Varsika a Antona Bagina a archívny fond Komposesorát rodu Jesenský v Hornom Jasene. Archívny fond Komposesorát rodu Jesenský v Hornom Jasene získal Slovenský národný archív na jar 2010 zatiaľ ako depozit. V našich podmienkach ide o ojedinelý pomerne ucelený súbor, ktorý obsahuje aj dve stredoveké listiny v origináloch a viaceré ďalšie v mladších odpisoch a tiež niekoľko rukopisných máp a ďalšie ikonografické dokumenty. Za získanie archívu Jesenských získal Slovenský národný archív spoločne s vlastníkom archívneho fondu, obcou Turčianske Jaseno, Výročnú cenu časopisu Pamiatky a múzeá za rok 2009 v kategórii Akvizícia. Cenu prevzal riaditeľ SNA Radoslav Ragač osobne pri príležitosti slávnostného otvorenia Dní európskeho kultúrneho dedičstva 2010 v Slovenskej republike na Starom zámku v Banskej Štiavnici 9. septembra 2010. Reportáž z odovzdávania cien je dostupná na Facebooku Slovenského národného archívu.

Radoslav Ragač, SNA

Deň otvorených dverí v Banskej Štiavnici

Počas *Salamandrových dní* a *Dní európskeho kultúrneho dedičstva 2010 na Slovensku* náš archív, Štátny ústredný bankský archív, už po druhýkrát sprístupnil širokej verejnosti svoje priestory, ktoré počas roka slúžia len pracovníkom archívu. Piatok, 10. septembra, počas vyše deviatich hodín navštívilo archív približne 450 ľudí, pričom väčšinu tvorili jednotlivci a náhodní okoloidúci. Na prízemí budovy si návštevníci mohli pozrieť rôzne písacie potreby, písacie látky i vývoj písma za jednotlivé storočia. Za pomoci nápovede mohli nájsť v texte z 18. storočia chemické značky zlata, striebra, železa, ortuti i medi. Tí najšikovnejší dostali kľúčenkú s vyobrazením týchto kovov. Ďalšou zastávkou bol kútik pre deti i dospelých s možnosťou poskladať si puzzle s motívom z našich máp a plánov. V podzemných priestoroch deti hľadali „zlatý poklad“ a dospelí sa mohli napiť „zázračnej vody“ zo studne. Na druhom poschodí si záujemcovia mohli pozrieť priestory, v

ktorých sú uložené naše vzácne mapy zapísané do Pamäte sveta UNESCO a zariadenie – skener, ktorým sa tieto mapy digitalizujú a v budúcnosti majú byť formou on-line prístupné aj verejnosti.

V bádateľni, už tradične, bola výstavka s vybratými dokumentmi z našich fondov a na predaj za zvýhodnenú cenu celkom nová nemecko-slovenská publikácia *Banícka a hutnícka minulosť Slovenska v kartografických pamiatkach* s vyobrazeniami vyše 120 našich máp, na ktorej sa autorsky podieľali naši odborní pracovníci.

Po prekreslení predlohy z vybratých máp na presvetľovacom stole si návštevníci mohli dokument dať opečiatkovať príležitostnou pečiatkou s naším novým erbom, ktorého autorom je Ladislav Vrteľ. Veľký záujem bol aj o odtlačok pečatidla Hlavného komorskogrófskeho úradu z 19. storočia do červeného vosku. Novinkou tohto ročníka bola vydarená spolupráca so Strednou priemyselnou školou Samuela Mikovíniho a jej umeleckého odboru konzervátorské a reštaurátorské práce v podobe praktických ukážok písania starých textov s brkom na ručne vyrobený papier dvomi študentmi. Škola využila tento deň aj na malú výstavku vlastných knižných väzieb z kože a prezentáciu kópií kaligraficky zaujímavých starých tlačí. O ich prácu bol veľký záujem. Škoda, že študenti nemohli zostať až do konca tohto dňa.

Kvôli priestrannosti našej budovy si takýto deň vyžadoval omnoho viac ľudí ako v nej pracuje. Práve preto, pri tejto pre verejnosť veľmi zaujímavej prezentácii archívu, nám pomohli aj dve pracovníčky Štátneho archívu Banská Bystrica, pobočka Banská Štiavnica.

Mnohí návštevníci dostali za splnenie určitých úloh aj menší či väčší odznak s bankským motívom. Naši pracovníci poskytli informácie nielen záujemcom z celého Slovenska, ale i návštevníkom z Čiech, Maďarska, Nemecka či Írska. Zápisy do pamätnej knihy, pozitívne reakcie ľudí a záujem médií (printové médiá SME, My Žiara, televízia Markíza, regionálna televízia VIO) nás aj tentokrát presvedčili, že Deň otvorených dverí bol úspešný.

Veríme, že aj budúci ročník bude minimálne rovnako úspešný ako bol tento a pojem archív nebude pre verejnosť veľkou neznámou.

Lucia Krchnáková, ŠÚBA

Výstava neskorogotického umenia Zlatom a ohňom – umenie Slovenska na sklonku stredoveku v Paríži

Dňa 14. septembra 2010 o 19.00 h slávnostne otvorili v Musée de Cluny - musée national du Moyen Age v Paríži pod spoločnou záštitou prezidentov Francúzskej republiky Nicolasa Sarkozyho a prezidenta Slovenskej republiky Ivana Gašparoviča a za účasti dvojice ministrov - Daniela Krajcera, ministra kultúry a cestovného ruchu Slovenskej republiky a Frédéric

Miterranda, ministra kultúry a komunikácie Francúzskej republiky, výstavu *D'OR ET DE FEU – L'ART EN SLOVAQUIE Á LA FIN DU MOYEN AGE: ZLATOM A OHŇOM – UMENIE SLOVENSKA NA SKLONKU STREDOVEKU*. Výstava je historicky prvou komplexnou prezentáciou slovenského neskorogotického umenia na pôde špičkového francúzskeho múzea stredoveku. Slovenská národná galéria (SNG) je popri múzeu a Réunion des musées nationaux jedným zo spoluorganizátorov výstavy a Dr. Dušan Buran, pracovník SNG, je jedným z trojice komisárov výstavy a hlavný autor textov a jeden zo zostavovateľov výstavného katalógu.

Výstava je inštalovaná v monumentálnych priestoroch frigidária, studenej časti antických kúpeľov, ktoré tvoria súčasť stredovekej budovy múzea, na ploche približne 370 štvorcových metrov. Architektonické riešenie, ktoré dôsledne rešpektuje antickú pamiatku, je výsledkom otvorenej architektonickej súťaže, ktorej sa zúčastnilo spolu dvanásť účastníkov. Ide o moderný projekt s veľmi súčasnou inštaláciou, ktorá je citlivo vložená do priestoru. Spolu 66 vystavených diel predstavuje vrchol nášho neskorostredovekého umenia a širokú škálu prejavov od monumentálnych ukážok plastiky, maľby a zlatníctva až po subtílnu miniatúrnu maľbu pergamenových rukopisov a armálnych listín. Približne tretina diel pochádza zo zbierok SNG, desať diel pochádza z trojice slovenských verejných archívov- *Archívu hlavného mesta SR Bratislavy* (fóliá z iluminovaných rukopisov), *Slovenského národného archívu* (armálne listiny pre rody Kubínsky, Perényi a Szigeti) a *Štátneho archívu v Levoči-pobočky Poprad* (armálna listina Kežmarku), ostatné vystavené diela láskavo poskytli viaceré slovenské múzeá, galérie a výnimočne aj cirkevné inštitúcie. Vystavené diela pochádzajúce z obdobia od polovice 15. storočia až do tridsiatych rokov 16. storočia a odrážajú pomyselný *zlatý vek* Slovenska s dobovou bohatou a tiež kvalitnou umeleckou produkciou, osobitne množstva sčasti až dodnes zachovaných oltárnych celkov a tiež živými vzájomnými kultúrnymi väzbami s inými krajinami. Už od začiatku mala výstava veľmi dobre zvládnuté PR, s plagátmi sa dalo bežne stretnúť aj v metre. Rovnako pozitívne sú aj ohlasy vo francúzskych médiách.

Výstava bude pre verejnosť otvorená do 11. januára 2011.

Radoslav Ragač, SNA

Archív Univerzity Komenského v Bratislave a jeho kontakty s ďalšími archívmi

Archív Univerzity Komenského v Bratislave (ďalej len „AUK“) je jedným z troch univerzitných archívov, ktoré sú zaradené medzi špecializované archívy na území Slovenska. V oblasti archívnictva, predarchívnej starostlivosti a vybavovaní správnej agendy začal svoju činnosť vykonávať dňa 1. júla 1963. Okrem vlastnej mnohostrannej činnosti buduje pracovné kontakty a rozvíja vzájomnú spoluprácu s registratúrными strediskami univerzít i vysokých škôl nielen na Slovensku, ale aj v Českej a Maďarskej republike.

AUK patrí k archívom, ktorým sa podarilo v ostatných troch rokoch od roku 2007 nadviazať aj užšie medzinárodné kontakty so zahraničnými univerzitnými archívami a archívnymi spoločnosťami, najmä s archívom Univerzity Loránda Eötvösa v Budapešti (ďalej len „ELTE“), ako aj s archívom Semmelweissovej univerzity a Korvínovej univerzity v Budapešti, archívom Univerzity vo Viedni, archívom Slezskej univerzity v Opave v Českej republike či Spoločnosťou archívárov maďarských univerzitných archívov.

K najčastejším patria stretnutia s archívami z Maďarskej republiky. Prvým bolo stretnutie na pôde UK v rámci putovného zasadnutia maďarských archívárov v blízkosti slovenských hraníc, počas ktorého v spolupráci so SSA navštívili v rámci exkurzie AUK. Vzhľadom na nie príliš reprezentatívne priestory (v tom čase sa AUK nachádzal v priestoroch lodenice) sa prijatie uskutočnilo dňa 5. júna 2007 na pôde našej alma mater v aule Univerzity Komenského v Bratislave, kde prorektor pre medzinárodné vzťahy Peter Osuský oboznámil hostí s dejinami UK a previedol ich reprezentatívnymi priestormi Univerzity (Sieňou rektorov a zasadacou miestnosťou

5. 7. 2007 - maďarskí univerzitní archivári v zasadačke Veľkej vedeckej rady UK, v jednom z reprezentačných priestorov UK

Veľkej vedeckej rady UK). V jej foyeri sme inštalovali aj výstavu archívnych dokumentov uložených v AUK, ktoré niekoľkými významnými dokumentmi mapovali preduniverzitné obdobie – obdobie Trnavskej univerzity v Trnave v 18. storočí či Alžbetinej univerzity v Bratislave a poskytli pohľad na dejiny UK. Medzi ne patrili dokumenty viažuce sa k založeniu UK v Bratislave, pozdravné listy

zahraničných univerzít, dokumenty dokladajúce obdobie, keď UK pôsobila pod názvom Slovenská univerzita, nerealizované návrhy insígnií Andreja Petra z roku 1958, zdravotnícke zariadenia zo zahraničných univerzít pri príležitosti 50. výročia založenia UK, trojrozmerný materiál – pamätné medaily a pečatidlá UK, ako aj niekoľko diplomov a fotografie z udeľovania čestných doktorátov „Doctor honoris causa“. Výstava mala u zahraničných hostí mimoriadny ohlas a medzi najobdivovanejšie patril diplom vydaný Lekárskou fakultou Trnavskej univerzity v Trnave v roku 1775, ktorý je v súčasnosti uložený v AUK (viac pozri Naša univerzita č. 1, september 2007, s. 13).

V priebehu nasledujúcich mesiacov k rozvíjaniu medzinárodnej spolupráce s maďarskými kolegami prispeli aj ďalšie stretnutia: účasť na zasadnutiach Spolku maďarských archivárov, či stretnutie archivárov z archívu ELTE v októbri 2007 na Rímskokatolíckej cyrilometodskej bohosloveckej fakulte UK v Bratislave pri príležitosti krstu knihy Veroniky Novákovej ml., absolventky Filozofickej fakulty UK v Bratislave, venovanej Kráľovskej právnickej akadémii v Bratislave 1770 – 1848, stretnutie archivárov z AUK na pôde Semmelweisovej univerzity v Budapešti začiatkom roka 2008, kde sa zrodila myšlienka spolupracovať pri vydaní a publikovaní najstaršieho zachovaného diplomu z roku 1775 uloženého v zbierke historických diplomov a kde sa dohodli podmienky spolupráce i rozdelili úlohy. Tou našou bolo jeho odfotografovanie, prepis v jazyku listiny (v latinskom jazyku) a jej preklad do slovenského jazyka. Maďarskí archivári zabezpečili preklad do maďarského jazyka a jej vydanie. Výsledok práce uzrel svetlo sveta vo forme plagátu ako prílohy odborného maďarského archívneho časopisu *Levél-tári Szemle* 2/2008. V apríli 2008 navštívili náš archív maďarskí kolegovia, ktorí sa živo zaujímali o priestory AUK, naše fondy a najmä študijné spisy, ktoré oni nepoznajú, nakoľko všetky údaje o štúdiu zapisujú do špeciálnych matrik.

Pri príležitosti 50. výročia založenia archívu ELTE boli v septembri 2008 archivári AUK pozvaní na konferenciu pod názvom *„Informatika a elektronické spracovanie dát – ich použitie v univerzitných archívoch, elektronické databázy, elektronické spisy, digitalizácia a webové stránky“*.

Za náš archív odznel príspevok *„Stav a perspektívy digitalizácie v Archíve UK v Bratislave“* (Fórum archivárov, roč. 17, č. 4, 2008, s. 14 – 19). V rámci konferencie sa konala prehliadka archívu ELTE a mali sme možnosť navštíviť aj archívy Semmelweisovej a Korvínovej univerzity.

V októbri 2008 privítal AUK vo svojich priestoroch pracovníkov archívu Ústavu dejín Trnavskej univerzity v Trnave. Diskutovalo sa o úlohách archívov, pripravovaných projektoch i prehľbovaní medzinárodnej spolupráce a načrtli sa myšlienky užšej spolupráce archivárov z univerzitných archívov a registratúrnych stredísk univerzít a vysokých škôl na Slovensku. Rozhovory sa týkali nielen otázok sťahovania AUK, ktoré prebehlo v období máj – jún 2008, ale aj bežnej praxe, akou je spracovanie fondov a ich ukladanie, kritériá spracovávaní fondov a hodnotenia záznamov i dokumentov, zbierkové fondy. Zároveň si naši hostia prehliadli priestory AUK a príručnej knižnice.

25. - 28. 8. 2008 – zasadnutie sekcie vysokoškolských a univerzitných archívov za účasti zahraničných hostí počas archívnych dní maďarských archívárov v Zalaegerszegu

Ďalšia návšteva k nám zavítala z archívu Slezské univerzity v Opave, archivárky Rút Macurová a Sabina Kršková hovorili o problémoch archívu Slezské univerzity, jeho perspektívach a plánoch do budúcnosti. V intenciách nového archívneho zákona v Českej republike sa hovorilo sa o zintenzívnení kontaktov medzi univerzitnými archívmi v Českej a Slovenskej republike. Zaujímali sa tiež o náš registratúrny poriadok a registratúrny plán a preberanie registratúrnych záznamov i s ním súvisiace ukladanie do archívnych fondov, nakoľko ide o živé fondy.

Na jeseň 2008 sme privítali v priestoroch AUK riaditeľku oddelenia dokumentácie a knižničných služieb archívu Slovenského filmového ústavu v Bratislave (ďalej len „ASFÚ“) Janu Stradiotovú a archivárku Luciu Karellovú. Hovorili sme o problémoch a postupoch pri spracovaní typologicky rovnakých fondov a zbierok nachádzajúcich sa v AUK i v ASFÚ. Zaujímalo nás najmä to, ako ASFÚ spracováva fotografie, aké je rozhodujúce kritérium pri tvorbe metadát v procese digitalizácie fotografií a akým spôsobom postupujú pri označovaní fotografií nielen v PC, ale aj fyzicky vzhľadom na to, že ich majú niekoľko stotisíc a s týmto problémom sa čoskoro budeme musieť popasovať aj my, hoci množstvo fotografií, ktoré uchovávame v našich zbierkach, nie je také rozsiahle.

V novembri 2008 sme na pôde AUK opäť privítali maďarských kolegov, s ktorými sme spolupracovali pri vydávaní diplomu z roku 1775, a to riaditeľa archívu Semmelweissovej univerzity Lászlóa Molnára a riaditeľa archívu Korvínovej univerzity v Budapešti Vilmosa Zsidiho, ktorí nám osobne priniesli vydané postery z uvedeného diplomu. Počas pobytu v Bratislave si pozreli pamiatky hlavného mesta a živo sa zaujímali o možnosti riešenia priestorov AUK. Všetkým kolegom, ktorí navštívili náš archív, sme v rámci krátkej exkurzie ukázali depozitáre AUK, prezreli si aj zbierku muzeálnych predmetov, ktorej súčasťou sú tiež historické taláre či insígnie akademických funkcionárov UK. Diskutovalo sa nielen o priestorových problémoch nášho archívu, možnostiach ich riešenia, ale aj o každodenných archivárskych činnostiach – o spracovávaní fondov a vyhotovovaní archívnych pomôcok, o ukladaní študijných spisov a vytváraní databázy nielen absolventov, ale i neskončených študentov, o preberaní registratúrnych záznamov z jednotlivých fakúlt UK a včleňovanie týchto dokumentov do fondov.

V decembri 2008 archivári AUK prijali pozvanie na pracovnú návštevu do archívu Univerzity vo Viedni, kde mali možnosť oboznámiť sa so spracovávaním databáz systémom švajčiarskeho programu PHAIDRA. Prezreli sme si výstavné priestory univerzitného archívu a taktiež sme sa oboznámili s činnosťou viedenských kolegov a porovnali ju s vlastnou praxou. Porovnanie neporovnateľného však bolo pre nás v mnohom smutné.

V roku 2009 sme okrem niekoľkých návštev kolegov na našej pôde mali možnosť zúčastniť sa trojdňového zasadnutia Archívnej spoločnosti maďarských vysokoškolských inštitúcií, ktoré sa v septembri 2009 uskutočnilo v Keszthelyi. Práve maďarskí univerzitní archivári nás v rámci svojho výjazdového zasadnutia blízko spoločnej štátnej hranice opäť navštívili v júni 2010, kedy nás informovali o spôsoboch uchovávaní i vedenia evidencií muzeálnych predmetov uchovávaných v univerzitných archívoch v Maďarsku. Archivári v ELTE majú vo svojom pracovnom kolektíve aj muzeologičku.

Veríme, že napriek ťažším pracovným podmienkam v AUK, ktorými sa na svojom zasadnutí zaoberalo aj kolégium rektora UK a v súčasnosti sa hľadajú možnosti ich riešenia, dokážeme aj v budúcnosti svoju prácu vykonávať odborne a svedomito a v tom, čo môžeme ovplyvniť vlastnou prácou obstať aj v náročnej konkurencii. Práve spolupráca nielen s domácimi, ale i zahraničnými univerzitnými archívami poskytuje na to dostatok možností.

Jana Macounová, Archív UK

Archivári Univerzity Komenského na konferencii v Gödöllő v Maďarsku

Mestečko Gödöllő je situované približne 30 km východne od hlavného mesta Maďarska a v časoch panovania Františka Jozef I. bolo obľúbeným letným sídlom cisárovnej Alžbety „Sisi“. Tohto roku sa stalo načas „sídlom“ Spoločnosti archívov maďarských univerzít a vysokých škôl, ktorá každoročne organizuje zasadnutia spojené s konferenciou a exkurziou do najbližšieho

archívu. Hostiteľom tohtoročného zasadnutia, ktoré sa konalo v dňoch 23. a 24. septembra 2010, bola Knižnica a Archív Domokosa Kosáryho Univerzity sv. Štefana v Gödöllő. Hlavná budova Univerzity sv. Štefana bola pôvodne postavená pre rehoľu premonštrátov v roku 1924. Pred vchodom do budovy je socha mladšieho brata Bela IV., vojvodu Kolomana z rodu Arpádovcov na koni.

Na konferencii sa zúčastnili prednášajúci z archívov, knižníc ale aj vedúci katedier univerzít a vysokých škôl z Univerzity v Segedíne, Debrecínskej univerzity, Univerzity v Miškolci, Univerzity Komenského v Bratislave a tiež aj z budapeštianskych univerzít, a to Technickej univerzity, Korvínovej univerzity, Semmelweisovej lekárskej univerzity, Univerzity ELTE, Vysokej školy Jánosa Kodolányiho a Umeleckej univerzity Moholy-Nagya. Témou konferencie boli *Premeny systému prijímacích pohovorov na univerzity v 20. storočí*.

V poslednom desaťročí výrazne vrástol význam výskumu v oblasti spoločenskovedných disciplín. Vďaka bádaniu v doposiaľ nevyužívaných prameňoch univerzitných archívov dosiahli nové smery v sprístupnení odborné uznanie. Jedným z takýchto archívnych dokumentov sú i záznamy spojené s prijímacími pohovormi, ktoré nám pomáhajú pochopiť systém prijímania na univerzity a vysoké školy, ako aj ich vplyv na spoločenské dianie v 20. storočí.

V prvý deň konferencie privítali jej účastníkov Erzsébet Török Kósné, hlavná riaditeľka Knižnice a Archívu Domokosa Kosáryho Univerzity sv. Štefana a László Molnár, predseda Spoločnosti archívov maďarských univerzít a vysokých škôl. Po príhovoroch nasledovali prednášky, ktoré viedol László Szögi, hlavný riaditeľ Knižnice a Archívu ELTE v Budapešti. Prvú prednášku *Systém prijímacích pohovorov v Maďarsku v medzivojnovom období*, predniesol Gábor Újváry, univerzitný profesor a vedúci katedry Vysokej školy Jánosa Kodolányiho v Budapešti. Nasledovala prednáška docenta Debrecínskej univerzity Róberta Kerepeszkiho *Úloha mládežníckych organizácií pri prijímaní na univerzity v rokoch 1919 – 1920*. Zsolt Osváth, vedúci Knižnice a Archívu Korvínovej univerzity v Budapešti nás oboznámil so *Systémom prijímania na záhradnícke odborné učilištia a vysokoškolské inštitúcie v 1. pol. 20. storočia*. V druhom bloku odzneli prednášky Vilmosa Zsidiho z Archívu Budapeštianskej Korvínovej univerzity *Podmienky prijímacieho pokračovania na vysokoškolské štúdium ekonomického smeru v rokoch 1920 – 1957*, Róberta Károlyho Kissa z Archívu Univerzity v Segedíne *Systém prijímania na Univerzitu v Segedíne v medzivojnovom období* a Mártona Kissa, vedúceho Archívu budapeštianskej technickej univerzity *Podmienky prijatia na technickú univerzitu a ich premeny*.

Po obede sme navštívili mesto Vacov (Vác). Najstaršie záznamy o ňom sú z 11. storočia. Bolo však obývané už oveľa skôr, a to vďaka priaznivým prírodným podmienkam. Kráľ Štefan I. založil Vacovské biskupstvo, o ktorom je prvá písomná zmienka z roku 1074 v almanachu mesta Niedersaxon, ktorá odkazuje na Vacov ako na „Watzenburg“. Najväčší rozvoj mesta nastal v období pôsobenia biskupa Krištofa Migazziho, ktorý vlastnil veľkú knižnicu. Tá sa v súčasnosti nachádza v Alba Iulii v Rumunsku. Vacov je v dnešnej dobe dynamicky prekvitajúce mesto s rozvinutou sieťou inštitúcií, aktívnym spoločenským životom a obnovenými historickými budovami.

Budova Mestského archívu vo Vacove

Barokové námestia, nábrežie pri Dunaji, umelecké pamiatky i múzeá prispeli k tomu, aby sa mesto stalo pre turistov atraktívnym.

Archív mesta Vacov má 1100 bm archívnych dokumentov. Z piatich mestských archívov v Maďarsku patrí k najmenším a k jeho najvzácnejším fondom prislúcha hospodárska agenda Vacovského biskupstva. Mestský archív sa musel vysťahovať z budovy, ktorá sa po ukončení reštitučného konania vrátila biskupstvu. Vďaka mestu a dobrovoľníkom postavili archívu novú budovu a pre bádateľov bol znova sprístupnený v roku 2006.

V druhý deň konferencie odznelo 8 prednášok. Dva bloky rokovaní viedol Attila Szendi, vedúci Archívu Univerzity v Miškolci. Ako prvá vystúpila sociologička Zsuzsana Kőrösi z Archívu Oral History *Šance na prijatie detí „kontrarevolucionárov“ v zrkadle spomienok*. Mária Grófová z Archívu Univerzity Komenského v Bratislave informovala o *Prijímacom konaní na Univerzite Komenského v 20. storočí. S obmedzením prijímacieho pokračovania na budapeštianskej lekárskej fakulte v rokoch 1920-1949* nás oboznámil László Molnár, vedúci Archívu Semmelweisovej univerzity a Vilmos Zsidi vystúpil za Archív Umeleckej univerzity Moholy-Nagya s príspevkom nazvaným *„Ponížená žiadosť JH, ktorým žiada o prijatie do inštitúcie“ – požiadavky na prijatie na umeleckopriemyselný ústav. O zmenách v prijímacom pokračovaní na ELTE v rokoch 1945 – 1965* nás informovala zástupkyňa vedúceho Archívu ELTE Júlia Varga. Tamás Vajda, vedúci Archívu Univerzity v Segedíne hovoril o *Systémoch prijímacieho pokračovania na univerzitách v Segedíne*

v 50. rokoch, József Mihály Kiss z Archívu Univerzity výtvarných umení predniesol referát *Systém fungovania prijímacieho pokračovania v špeciálnej disciplíne: prípad Vysokej školy výtvarných umení*. Poslednou prednášajúcou bola Kristína Bognár Kissné, vedúca Archívu Domokosa Kosáryho Univerzity sv. Štefana, ktorá sa zaoberala *Zmenami v prijímacom pokračovaní na Akadémii dramatických a múzických umení*.

Vďaka týmto príspevkom neboli prezentované len rôzne typy dokumentov vysokoškolských inštitúcií v rôznych vedných odboroch (filozofické, medicínske, technické, ekonomické, umelecké) súvisiace s prijímacím konaním, ale najmä v období 20. rokov 20. storočia sa prednášajúci z Maďarska snažili o pohľad na počty a možnosti štúdia židovských študentov počas platnosti tzv. zákona numerus clausus.

Po skončení konferencie na jej účastníkov čakala prehliadka kaštieľa v Gödöllő. Kráľovský kaštieľ patrí k najrozmernejším barokovým palácom v Maďarsku a je obľúbeným turistickým miestom kvôli svojej histórii a jedinečnej architektúre. Stavebník Anton Grassalkovich I. nebol len jedným z najväzenejších šľachticov 18. storočia, ale stal sa tiež dôverným radcom Márie Terézie. Palác postavený v tvare písmena U je obklopený obrovským parkom. Budova prešla niekoľkými prestavbami a jej dnešná podoba je z 19. storočia. Do tej doby mala stavba 8 krídiel a okrem obytnej časti sa tu nachádza kostol, divadlo, jazdecká hala, sauna a oranžéria.

Kaštieľ slúžil ako letné sídlo cisára Františka Jozefa I. a cisárovnej Alžbety v období rokov 1867 – 1916 a v rokoch 1920 – 1944 pre Miklósa Horthyho. Po druhej svetovej vojne tu sídlili sovietski i maďarskí vojaci a neskôr slúžila ako starobinec. To všetko sa podpísalo pod žalostný stav budovy. Priebežná rekonštrukcia začala v roku 1996. V južnom krídle sa nachádza barokové divadlo, ktoré bolo prvým kamenné divadlo v Uhorsku. V roku 1867 bolo zrušené a znova otvorené po renovácii v roku 2003.

Na záver azda len toľko: som veľmi rada, že som mala možnosť zúčastniť sa pre mňa vôbec prvej zahraničnej konferencie. Napriek počiatočným obavám z jazykovej bariéry som bola veľmi milo prekvapená ústretovým jednaním organizátorov a prednášateľov, ktorí sa snažili prekonať túto prekážku pomocou anglického a nemeckého jazyka. Som presvedčená, že spolupráca univerzitných archívov bude pokračovať aj v ďalších rokoch.

Jana Očenášová, Archív UK

Štátny archív v Bratislave – Deň otvorených dverí

V dňoch 24. – 25. septembra 2010 sa dvere Štátneho archívu v Bratislave už po druhýkrát otvorili pre záujemcov, ktorí chceli nahliadnuť do jeho priestorov a rozšíriť si svoje vedomosti o činnosti archívu a práci archivárov.

Piatok dopoludnia bol už tradične vyhradený pre školákov. Navštívilo nás 5 tried zo základných a stredných škôl. Pripravili sme si pre nich výstavu zameranú na 150-ročnú nadvládu

Turkov na území Uhorska s názvom Turci v našich dokumentoch. Panely boli venované kľúčovým otázkam tohto obdobia: bitke pri Moháči a Viedni, zajatcom, pohraničným oblastiam, tureckej okupačnej správe, a dedičstvu, ktoré nám Turci dodnes zanechali v literatúre i v každodennom živote. Na ilustráciu sme použili dokumenty z našich fondov a obrázky z domácej i zahraničnej literatúry. Po uvedení do problematiky dostali žiaci kvíz a po správnom vyplnení tí najrýchlejší aj odmenu.

Druhá časť exkurzie bola zameraná na prácu archivára. Deti mali možnosť nahliadnuť do archívnych depotov a pod vedením kolegyne si vyskúšali výber a zakladanie dokumentov. Najviac sa im páčilo skladanie archívnych škatúl, z ktorých nakoniec postavili poriadne vysokú „vežu“.

Tvorivé dielne sme kvôli veľkému počtu detí umiestnili do priestorov našej starej bádateľne. Pre žiakov bola pripravená ukážka ručnej výroby papiera, pri ktorej mohli asistovať.

Iní sa snažili identifikovať papiereň, kde bol papier vyrobený na základe filigránu. V rámci tvorivých dielní žiaci písali husími brkami, vymaľovali si šľachtické erby inšpirované protitureckými bojmi, skladali puzzle z našich armálesov a z plastelíny stavali novozámockú protitureckú pevnosť. Tvorivé dielne ich natoľko zaujali, že sa im ani nechcelo vrátiť do školy.

V sobotu sa stal archív miestom, kde mohli rodiny s deťmi stráviť príjemný deň. Dospelých zaujala najmä výstava týkajúca sa premien na Križkovej ulici a histórie našej budovy. Deti sa zamestnali v tvorivých dielňach a nakreslili nám pekné obrázky. Najmenší sa tešili z plastelíny, staršie deti nám pomáhali vyberať a zakladať dokumenty. Najviac sa všetkým páčilo písanie husím brkom.

Celkovo nás počas týchto dvoch dní, podobne ako vlani, navštívilo okolo 150 ľudí. Sme radi, že okrem našich kolegov a známych prišli aj ľudia, ktorí boli v archíve po prvýkrát a dúfame, že nie naposledy.

Zlatica Donovalová a Mária Kršková
ŠA BA

Bibliografia archivárov a archívnych pracovníkov

Diskusný príspevok

V úvodníku Fóra archivárov, roč. XIX., č. 2, s. 1, poukázal novozvolený predseda Spoločnosti slovenských archivárov PhDr. Radoslav Ragač, PhD. na jednu z činností, ktorá by mala byť vlastnou každému archivárovi, resp. odbornému pracovníkovi archívu. Je ňou toľkokrát spomínaná, a archívnym zákonom opomínaná, vedecká práca. Výstupom vedeckej práce, ako sa v úvodníku spomína, by mala byť publikačná činnosť. Po jeho prečítaní a zosobnení tézy

o *mámení teľaťa z jalovej kravy* na vlastnú osobu som, ako je prirodzenou vlastnosťou každého človeka, zaujala obranný postoj. Zrátala počet svojich bibliografických záznamov a zároveň sa zamyslela nad tým, aká je miera informovanosti o publikáciách, a vedeckej práci ako takej, jednotlivých členov SSA, respektíve pracovníkov slovenských archívov.

K publikáciám každého z nás sa dá samozrejme dostať prostredníctvom bibliografií zostavovaných na rôznych platformách. Ich nevýhodou, ktorú si určite všetci uvedomujeme, je ich roztrieštenosť. Spôsob prezentácie našej práce prostredníctvom samostatne zostavovanej bibliografie považujem osobne za prostriedok, ako účelne zmapovať reálny stav v oblasti vedy v slovenských archívoch ako aj konkrétne zapojenie jednotlivých pracovníkov.¹ Jej výsledkom by bolo aj zlepšenie prehľadu v témach, ktoré riešime. V neposlednom rade by to bola výborná prezentácia a dôkaz reálnych výsledkov práce našej komunity, ktorá popri ostatných humanitných odvetviach, potrebuje takéto „promo“ ako soľ.

To, akou formou by mala byť riešená realizácia zostavovania bibliografie, inštitucionálne, personálne a finančné zastrešenie a spôsob informovania o aktualizáciách, je otázkou otvorenej verejnej diskusie.² Forma dokumentu v elektronickej forme, ktorý by bol každoročne zostavovaný a zverejnený na internetovej stránke spoločnosti (Vzorom je napríklad bibliografia pracovníkov Národného archívu Praha uverejňovaná každoročne na webovej stránke <http://www.nacr.cz/D-knih/bibl-publ.aspx>, či výberová bibliografia z archívnictva, PVH a príbuzných odborov, ktorú taktiež zostavuje Národný archív Praha a uverejňuje na webovej stránke <http://www.nacr.cz/D-knih/bibl-inf.aspx>, pričom v nej zahŕňa aj publikácie časopisu Slovenská archivistika), alebo databáza osôb obsahujúca okrem bibliografie aj informácie o aktuálnom pracovisku a kontakte, ktorá by bola súčasťou oficiálnej webovej stránky Spoločnosti slovenských archivarov, sú len dve z možností ako tento projekt realizovať. Osobne sa prikláňam k databáze, ktorú v dnešnej dobe rýchlych a častokrát neočakávaných zmien, mobility pracovníkov a dopyte po aktuálnych informáciách pokladám za lepšiu možnosť aktuálnej a objektívnej prezentácie aktívnych archívnych pracovníkov a aktívnych osobností slovenskej archívnej society než tlačенý biografický slovník.

Katarína Bodnárová,
Archív výtvarného umenia SNG

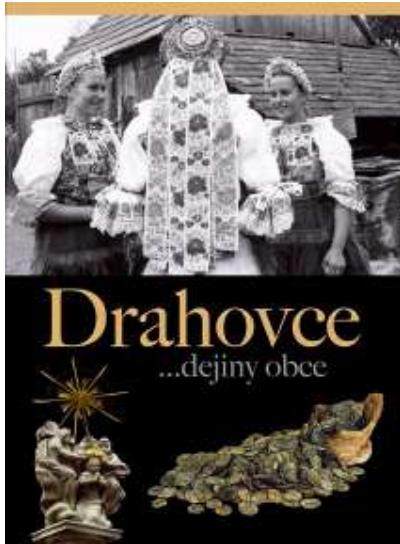
---

¹ Verím, že samostatne zostavovaná bibliografia by v tomto smere mohla konečne potvrdiť či vyvrátiť aj mýtus o všeobecnom nezáujme mladých nielen o prácu v archíve, ale aj o vedeckú činnosť.

² Celá práca môže stroskotať nielen na argumente nerealizovateľnosti z dôvodu veľkého množstva bibliografických záznamov. Ten by aspoň potvrdil, že to s našou komunitou nie je až tak zlé. Ďalším úskalím je problém dopĺňania informácií, ktoré sa môže stretnúť zo strany jednotlivcov s nezáujmom.

DO VAŠEJ KNIŽNICE

MANÁK, Marián et al. *Drahovce ... dejiny obce*. Vydala Obec Drahovce, 2010. 432 s. ISBN 978-80-89172-16-0

Rozsiahla monografia, ktorej zostavovateľ je rodákom z Drahoviec, detailne približuje históriu a život obce od najstarších čias až do súčasnosti. Kniha pozostáva z desiatich kapitol, pričom v úvodnej časti autori popisujú počiatky spísomňovania v obci a zároveň predstavujú obecné symboly (typáriá, erb, vlajka).

Druhá kapitola prináša informácie o polohe a prírodných podmienkach, ktoré sa spolupodieľali na vzniku a formovaní Drahoviec.

Významná časť monografie je venovaná historickému vývoju obce. Jej autormi sú fundovaní odborníci (V. Rábik, R. Ragač, M. Manák, J. Pocisk, J. Urminský), ktorých práca je odrazom náročného výskumu archívnych dokumentov (resp.

archeologických nálezov).

Historické udalosti sú dokreslené kapitolami o kultúrnom a spoločenskom živote v obci, pričom samozrejmosťou je aj časť venovaná športu a chýbať nemôže ani popis tradičného drahovského ľudového odevu.

Samostatnú časť knihy tvoria dejiny neďalekej osady Dolné Voderady, ktoré sú dnes už súčasťou obce. Záver predstavujú medailóny známych rodákov a významných osobností pôsobiacich v Drahovciach.

Monografia je doplnená množstvom dobových historických fotografií, ktorých bohatú zbierku autorom poskytol miestny rodák Vladimír Rusnák. Okrem odbornopopularizačnej funkcie tak kniha nesporne plní aj úlohu reprezentatívnej publikácie o obci ležiacej neďaleko Piešťan.

Lenka Pavlíková, ŠA BA

SMITKA, Jiří – KAHUDA, Jan (zost.). ČAS v roce 2009. Ročenka České archivní společnosti. Praha 2010, 219 s.

Predsedníčka ČAS Marie Ryantová hneď v úvode skonštatovala, že rok 2009 bol pre spoločnosť pokojným rokom. Neznamenal to však pokoj pracovný, bol to však pokoj pre prácu. Taký by si želali nepochybne všetci archivári aj na Slovensku. V úvode kapitoly Z činnosti České archivní společnosti sa nachádza správa z 19. valného zhromaždenia ČAS-u. Spoločnosť v tom

čase mala 512 členov. V súvislosti so závermi 18. valného zhromaždenia archivári starostlivo sledovali problematiku uloženia písomností Národného pamätkového ústavu a jeho pracovísk a problematiku nevhodného uloženia archívnych dokumentov Archívu bezpečnostných složek. Českí kolegovia v roku 2009 usporiadali exkurziu do archívov východnej Moravy, do Archívu Poslaneckej snemovne, zúčastnili sa prednášky týkajúcej sa bibliografických citácií, v rámci edičnej činnosti vydali ročenku, dodatky k Biografickému slovníku archivárov českých zemí. Pozoruhodné je, že archivári pracujú na informáciách týkajúcich sa hrobov českých, moravských a sliezskych archivárov, ktoré chcú sprístupniť prostredníctvom internetu a na zhromažďovaní podkladov pre encyklopédiu českých archívov. V tomto prípade sa mi žiada dodať, že českí kolegovia menej rozprávajú a viac sa činia, čo „žial“, u nás zatiaľ neplatí. V správe pripomenuli aj existenciu internetovej stránky www.cesarch.cz a internetového občasníka NeČAS. Predstavenstvo sa zapojilo významnou mierou aj do účasti na medzinárodných podujatiach, okrem iného aj na slovenských archívnych dňoch. Pri komunikácii s nadriadenými orgánmi archívna spoločnosť vstupovala do diskusií o novelizácii archívneho zákona a o Národnom digitálnom archíve. Podala návrh na udelenie štátneho vyznamenania a medaily Za zásluhy o české archívnictví prof. PhDr. Márii Bláhovej, DrSc. Marie Ryantová predniesla návrh na udelenie čestného členstva PhDr. Oldřichovi Sládkovi, CSc., prof. PhDr. Miroslavovi Flodrovi, CSc. a doc. PhDr. Vladimírovi Vaškú, CSc. Ďalšie príspevky boli venované vyššie spomenutým osobnostiam. Do činnosti ČAS-u sa zapájajú aj študenti. V roku 2009 sa v odbore archívnictvo zapojilo do študentskej vedeckej súťaže univ. Prof. PhDr. Sáší Duškové, DrSc. 9 študentských prác, z ktorých bola najúspešnejšia práca Žanety Marešovej – Archívnictvo v Anglicku. Článok o 13. konferencii archivárov ČR České archivy a zahraniční inspirace, ktorá sa uskutočnila v máji 2009 v Brne, informuje o mnohých aktivitách českých archivárov. Žiaľ, slovenské archívnictvo som tam nenašla. Posledný príspevok z tejto kolekcie informuje o exkurzii v Archíve Národnej galérie.

Zahrančné styky – to je názov ďalšej kapitoly a aj činnosti ČAS-u. Archivári informujú o stretnutí maďarských archivárov v Šoprone, o 17. archívnom zjazde vo Freibergu, nemeckom archívnom sneme v Rezne, rakúskom archívnom sneme v Linci, o 58. durýnskom archívnom dni v Greize a o pomoci českých archivárov spadnutému archívu v Kolíne. Okrem toho sa tu nachádzajú aj informácie o XIII. archívnych dňoch SR v Bojniciach. Daniel Doležal na záver napísal: „Záverem je možné shrnout, že tématem i provedením patřili 13. dny archívu na Slovensku mezi mimořádně úspěšné a inspirativní...“ (Sme radi, že sa českým kolegom na Slovensku páčila téma, prostredie a aj spoločnosť.) Marie Ryantová na záver informovala o stretnutí v rámci V4, ktoré sa uskutočnilo v decembri 2008 vo Varšave (informovali sme o tomto stretnutí aj na stránkach FA).

V ďalších kapitolách sa nachádzajú informácie o činnosti sekcií ČAS-u a práci archivárov v českých, moravských a sliezskych archívoch. Zaujímavou je kapitola Predstavujeme, tentoraz kronikárov a publicistov – Antonína Kubíčka, Jiřího Vostárka a Miroslava Sígla. Skúste si zatipovať, koľko vydali českí kolegovia v roku 2009 odborných prác. Podľa stati o knihách ich bolo 39, prevažne archívno-historických zborníkov. K tomu skutočne niet čo dodať. V spoločenskej

rubrike sa dočítame o novej laureátke Ceny Přemysla Pittra, ktorou je PhDr. Eva Procházková a o jubileu najstaršej archivárky PhDr. Dagmar Culkovej, ktorá oslávila 90. narodeniny. Českí archivári sa rozlúčili s JUDr. Václavom Lukášom, Jiřím Zálohom, PhDr. Ivanom Krškom, JUDr. Ivanom Petříkom, prom. hist. Oldřichom Turčínom a slovenským archivárom, ktorý pôsobil v Prahe, prom. hist. Petrom Strížencom.

Ak by ste sa chceli dozvedieť o činnosti ČAS-u počas posledných 20 rokov, tak si prečítajte obsažnú kapitolu Česká archivní společnost v roce svého 20. výročí. Ide o obsiahlu kapitolu plnú čísel, mien a podujatí. Situáciu dokresľujú rozhovory s PhDr. Ing. Ivanom Martinovským, prvým predsedom ČAS-u, a ďalšími predsedami – PhDr. Vladimírou Hradeckou, PhDr. Danielom Doležalom, PhD. a doc. PhDr. Marií Ryantovou, CSc. V rozhovoroch s bývalým riaditeľom Archivní správy MV PhDr. Oldřichem Sládkem, CSc., s hovorcom Občianskeho fóra v Státnim ústředním archivu v Prahe PhDr. Tomášem Kalinou a pracovníkom a neskorším riaditeľom Archívu města Ostravy PhDr. Antonínom Barcuchom, sa môžu čitatelia preniesť do roku 1989 a do zrodu ČAS-u.

Čítanie v ročenke Českej archívnej spoločnosti je prinajmenšom (ako vždy) inšpirujúce a podnetné. Je dôvodom na zamyslenie, a keď sa tam nájdú pochvalné slová aj o našej spoločnosti, či slovenskom archívniectve, znie to skutočne ako pochvala staršieho brata, ktorú si každý (i keď možno nie otvorene) nesmierne váži.

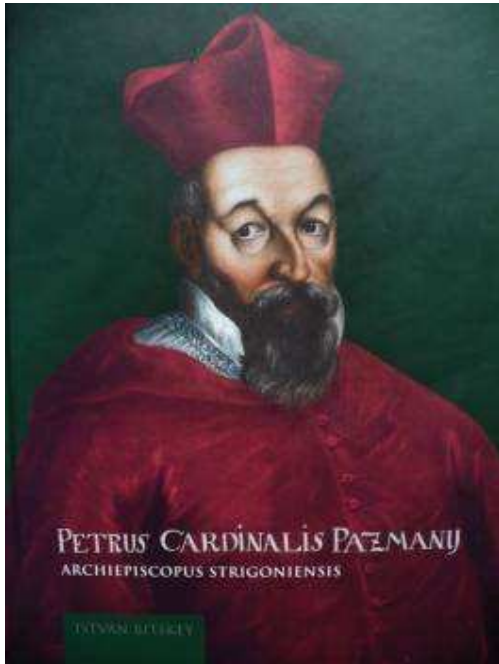
Zuzana Kollárová
ŠA Levoča, pobočka Poprad

BITSKEY, István. *Petrus cardinalis Pazmany, archiepiscopus Strigoniensis. Pre Ústav dejín Trnavskej univerzity v Trnave vydalo TYPI UNIVERSITATIS TYRNAVIENSIS, vydavateľstvo Trnavskej univerzity v Trnave a VEDA, vyd. SAV v Bratislave. Trnava, 2010, 256 s. ISBN 978-80-8082-352-8*

Ústav dejín Trnavskej univerzity v Trnave pripravil pri príležitosti 375. výročia založenia univerzity v Trnave ostrihomským arcibiskupom kardinálom Petrom Páznaňom preklad knihy akademika Istvána Bitskeya, pedagóga na Debrecínskej univerzite a odborníka na starú maďarskú literatúru i obdobie baroka, ktorá vyšla v Maďarsku pri 350. výročí jeho úmrtia pod názvom Pázmaňy Péter. Táto vedecká populárna monografia venovaná osobnosti Petra Pázmaňa je určená nielen všetkým priaznivcom obnovenej Trnavskej univerzity, ale aj záujemcom o spoznávanie udalostí obdobia 16.-17. storočia, o vtedajší spôsob vzdelávania, no najmä o priblíženie si významnej postavy uhorských dejín, ostrihomského arcibiskupa kardinála Petra Pázmaňa.

V krátkom predslove si autor, ako sám píše, postavil za cieľ predstaviť osobnosť ostrihomského arcibiskupa, politika a spisovateľa Petra Pázmaňa, priblížiť jeho životnú dráhu

i rozsiahlu činnosť, pokúsiť sa vykresliť celkový obraz o jeho myšlienkovom svete i rozsiahlom diele, ktoré zanechal.

Knihu rozdelil do štyroch kapitol. V prvej nazvanej *Rodisko, pôvod, štúdiá* sleduje kalvínsku rodinu podžupana Mikuláša Pázmaňa, do ktorej sa vo Varadíne 4. októbra 1570 narodil syn Peter, smrť jeho matky, keď mal osem rokov, otcov druhý sobáš s katolíčkou Barborou Toldyovou i narodenie jeho nevlastného brata Juraja. Zamýšľa sa nad možnými skutočnosťami, ktoré napomohli jeho prestupu na katolícku vieru vzhľadom na to, že podrobnosti nie sú známe. Približuje jeho štúdium na jezuitskom gymnáziu v Kluži, Krakove, štúdium filozofie vo Viedni a teológie v Ríme, zachytáva zážitky, s ktorými sa ako mladý študent stretol v novom prostredí európskych centier kultúry a vzdelanosti. Druhá kapitola nazvaná *Štajerskohradský jezuita* mapuje jeho pobyt v Štajerskom Hradci (Graz), kde od prvého dňa svojho pobytu zastával úlohu prefekta konviktu a na univerzite viedol celý trojročný kurz filozofie, v ktorom svoje poznatky odovzdával ďalej, no vždy dbal i na to, aby korektným spôsobom predstavil i najnovšie učenie. Svojim poslucháčom prednášal iba to, čo nebolo v rozpore s postojom cirkevných autorít. Provinciál jezuitov vyslal mladého profesora do jezuitského kolégia v Šali, kde zotrval len rok, kým sa ďalším miestom jeho pobytu nestali Košice. Tu lepšie spoznal predstaviteľov rôznych protestantských cirkví, ich učenie a vzájomné polemiky. Biskup Forgáč pozval mladého rehoľníka do svojej letnej rezidencie v Radošine a poveril ho napísaním diela zameraného proti najnovšej knihe luterána Štefana Maďariho, po ktorom nasledovalo uverejnenie viacerých jeho polemík a získanie doktorátu z teológie. V tretej kapitole pod názvom *Náboženstvo a politika* autor priblížil politické pomery po Bočkajovom povstaní i Pázmaňove postoje k náboženskej slobode protestantov, ktorý sa ako vyslanec jezuitského rádu na krajinskom sneme nepridal k tej časti kléru, ktorá protestovala proti úľavám daným protestantom a od začiatku svojej politickej kariéry sa usiloval o politickú rovnováhu medzi stavmi a panovníkom. Rozobral ďalej žilinskú synodu i trnavský koncil, ako aj ďalšie polemické práce Petra Pázmaňa, stále viac sa prehĺbujúcu priepasť medzi ním a rakúskymi členmi rehole jezuitov či neprajné listy písané voči nemu po jeho pobyte v Plaveckom Podhradí. Sledovanie Pázmaňovej životnej cesty v tejto kapitole zavŕšil autor opísaním okolností jeho zvolenia za ostrihomského arcibiskupa. Vo štvrtej kapitole príznačne nazvanej *Arcibiskup, kancelár, kardinál* sa čitateľ podrobne oboznámi s politickou i náboženskou situáciou v Uhorsku po roku 1616, s povinnosťami hlavy uhorskej cirkvi predpísanými Tridentským koncilom, ku ktorým o. i. patrilo zvolávať každé tri roky provinciálnu synodu, prerokovávať aktuálne otázky spravovania diecézy a cirkevnej disciplíny či vizitácie sídelných biskupských kapitúl. Veľmi zaujímavý je aj pohľad na Pázmaňovu korešpondenciu

s Gabrielom Betlenom, palatínom Mikulášom Esterházim a Jurajom I. Rákocim či na organizáciu chodu arcibiskupského paláca v Bratislave, ktorý si Pázmaň zvolil za svoje sídlo. Máme možnosť sledovať jeho pohnútky založiť vzdelávacie inštitúcie – jezuitské kolégium v Trnave, Pazmaneum vo Viedni, snahu podporiť študentov z Uhorska odchádzajúcich na štúdiá do Ríma a zlepšiť podmienky ich tamojšieho pobytu i prvé výsledky jeho práce, ktoré predstavovali vracajúci sa kňazi z univerzít v Ríme, Viedni, Štajerskom Hradci, Prahy a stále naliehavejšie myšlienky na založenie jezuitskej univerzity v Uhorsku.

Záver anotovanej knihy tvorí krátky doslov autora, slovo na záver z pera profesora Jozefa Šimončiča, zoznam vybranej literatúry, chronologický prehľad, menný a miestny register, zoznam reprodukováných dokumentov a trojrozmerných predmetov, zoznam skratiek ako aj inštitúcií, ktoré poskytli svoje materiály na fotografovanie.

Publikáciu veľmi vkusne dopĺňa 52 farebných fotografií, samotný text je napísaný kultivovaným literárnym štýlom, ktorý nedovolí čitateľovi odložiť knihu skôr, než je dočítaná.

Mária Grófová, Archív UK

Jubileá našich kolegov

V uplynulom štvrtroku sme si na viacerých pracoviskách pripomenuli vzácne jubileá našich kolegov. A pretože nie je možné, aby sme všetci všetkým zablahoželali osobne, robíme tak touto cestou. V mene všetkých archivárov želáme jubilantom hlavne zdravie, pokoj a veľa šťastia do ďalších rokov. Tým, ktorí majú pred sebou ešte ďalšie roky aktívnej práce na „archívnej vinici“ veľa sily a energie na jej zveľaďovanie a prekonávanie nie ľahkého obdobia, v ktorom sa dnes nachádza. Všetci vieme, že dobrý archivár je ako dobré víno – vekom jeho kvalita narastá, preto všetkým jubilujúcim želáme, aby loď slovenského archívnictva vplávala do pokojnejších vôd, ktoré umožnia zrealizovať zámery, ktorých väčšina z našich jubilantov ešte dozaista má.

Veľa zdravia, spokojnosti a energie do budúcnosti želáme na prvom mieste **PhDr. Márii Stieberovej, CSc.** Hoci patrí k tým, ktorí si už môžu slobodne organizovať svoj čas, sme radi, že na archivárov nezabúda a venuje im časť z neho.

U archivárov býva zvykom, že zostávajú verní jednému archívu. Aj jubilantka **Mgr. Olívia Wallová** pracuje od ukončenia školských štúdií v Archíve Mesta Bratislavy. Skúsila si všetky radosti a strasti rozmanitého archivárskeho chlebička, vypracovala niekoľko katalógov, až v roku 1991 zakotvila pri práci na digitalizácii matrík, ktorú vykonáva doteraz.

Viac ako štyridsať rokov odpracovala v Štátnom ústrednom banskom archíve v Banskej Štiavnici **Marta Kalnovičová**. V súčasnosti sa podieľa na digitalizácii máp a plánov. Skvelý človek, ochotný vždy a každému podať pomocnú ruku.

Ďalší jubilant, **Milan Antonič** z Archívu Slovenskej televízie, patrí vďaka týždenníku Retro noviny, ktorého je autorom i realizátorom, k mediálne najznámejším archivárom. Aj pre neho

znamená Archív Slovenskej televízie celý pracovný život. Možno viacerých prekvapí, že jeho bravúry výkon pred televíznymi kamerami súvisí aj s jeho pôvodným zámerom študovať herectvo.

Je to pre mnohých neuveriteľné, ale do spoločnosti absolventov okrúhlych jubileí sa zaradili aj **Mgr. Jaroslava Kvačalová** z odboru registratúry a správy dokumentov MV SR a vedúca oddelenia dokumentácie a knižničných služieb Národného filmového archívu Slovenského filmového ústavu **PhDr. Jana Stradiotová**.

Všetkým jubilujúcim ešte raz blahoželáme!

OZNAMY

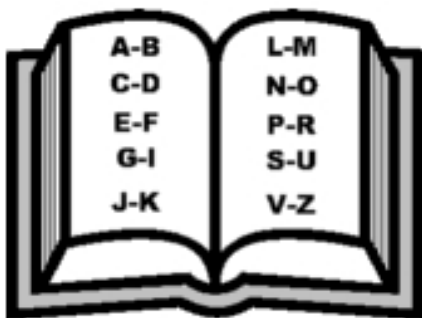

Ste členom Spoločnosti slovenských archivárov a nedostávate aktuálne informácie o jej činnosti a aktualitách? Určite v tom nie je zlý úmysel, možno len nemáme Vašu e-mailovú adresu. Mohlo sa stať, že ste ju zabudli uviesť na prihláške, alebo ste nás zabudli informovať o jej zmene, či úprave. Chceli by sme Vás preto požiadať o zaslanie Vašej správnej emailovej adresy čo najskôr na adresu:

elena.machajdikova@snm.sk

Od júla 2010 je Spoločnosť slovenských archivárov už aj na sociálnej sieti Facebook! Ak máte záujem sa aj takouto formou zviditeľniť a propagovať prácu archivárov a archívov neváhajte kontaktovať administrátorku tejto skupiny: lenka.pavlikova@mvsr.vs.sk

POSLEDNÁ VÝZVA!

Obraciame sa na Vás s poslednou výzvou o zaslanie hesiel do pripravovaného **Biografického slovníka archivárov Slovenska** do **30. novembra 2010** na adresu:

Spoločnosť slovenských archivárov
Drotárska cesta 42
817 01 Bratislava 11

Naši jubilanti

JÚL

Jaroslava Kvačalová

Olívia Wallová

AUGUST

Jana Stradiotová

Mária Stieberova

SEPTEMBER

Milan Antonič

Marta Kalnovičová

Hermína Kaufmanová

Prevzaté z internetu

FÓRUM ARCHIVÁROV

Vydáva Spoločnosť slovenských archivárov

Zodpovedný redaktor: Lucia Krchnáková

Redakčná rada: Mária Grófová, Oľga Kvasnicová, Lenka Pavlíková,
Juraj Roháč, Gábor Strešňák, Henrieta Žažová

Technická úprava: Lucia Krchnáková, ŠÚBA

Jazyková úprava: Henrieta Žažová

Povolilo: MK SR 1472/96